

Hallituksen esitys Eduskunnalle ulkomaalaislaiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan voimassa oleva ulkomaalaislaki kumottavaksi ja korvattavaksi uudella ulkomaalaislailla. Ulkomaalaislain lupajärjestelmään ja turvapaikkamenettelyyn ehdotetaan muutoksia ja täsmennyksiä. Muutoksenhakuoikeutta ehdotetaan lisättäväksi. Rajalta käännättämistä ja maasta karkottamista koskevat säännökset ehdotetaan sen sijaan säilytettäväksi pääosin samanlaisina kuin voimassa olevassa laissa.

Matkailutarkoitukseen annettava viisumi ja toisaalta pysyväisempää maassa oleskelua varten annettava oleskelulupa erotetaan toisistaan.

Turvapaikan antamisesta päättää valtioneuvoston asettama uusi elin, turvapaikkalautakunta.

Kielto lähettää ketään alueelle, jolla saattaisi joutua epäinhimillisen kohtelun tai vainon kohteeksi on otettu niin rajalta käännättämistä kun maasta karkottamista koskeviin säännöksiin.

Ehdotukseen sisältyvät säilöön ottamista koskevat säännökset vastaavat kansainvälisten ihmisoikeussopimusten vaatimuksia. Poliisin päätettyä säilöön ottamisesta säilöön ottamista koskeva asia tulee saattaa viipymättä alioikeuden käsiteltäväksi.

Ulkomaalaisasioiden hoidossa esiin tulevien käytännön kysymysten pikaista käsittelyä varten ehdotetaan perustettavaksi eri ministeriöiden välinen yhteistyöryhmä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	4. Esityksen taloudelliset vaikutukset	6
1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys	3	5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	6
1.1. Tavoitteet	3	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	7
1.2. Keinot	4	1. Lakiehdotuksen perustelut	7
2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu	4	2. Tarkemmat säännökset ja määräykset	22
2.1. Nykyinen tilanne	4	3. Voimaantulo	22
2.1.1. Lainsäädäntö	4	LAKITEKSTIT	23
2.1.2. Käytäntö	5	Ulkomaalaislaki	23
2.2. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	5	LIITE	35
2.2.1. Valmisteluelimet	5	Asetusluonnos	35
2.2.2. Lausunnonantajat	5		
3. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset	6		

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys

1.1. Tavoitteet

Voimassa oleva ulkomaalaislaki (400/83) ja ulkomaalaisasetus (252/84) ovat suhteellisen uusia. Ulkomaalaislaki paransi voimaan tullessaan ulkomaalaisen oikeusturvaa antamalla ulkomaalaiselle oikeuden hakea muutosta ulkomaalaislain nojalla tehtyihin keskeisimpiin päätöksiin sekä tarkentamalla rajalta käännyttämisen ja karkottamisen edellytyksiä. Lain katsottiin voimaan tullessaan myös täyttävän Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten perusvaatimukset.

Suomi on toukokuussa 1989 liittynyt Euroopan neuvoston jäseneksi. Maamme kansainvälistyminen sekä muu kansainvälinen kehitys ja ihmisten liikkuvuuden lisääntyminen on 1980-luvulla ollut nopeaa.

Euroopan yhteisöjen piirissä valmistellaan sopimusta ihmisten ja tavaroiden vapaasta liikkuvuudesta sekä turvapaikka-asioiden käsitteystä. Pohjoismaista Tanska kuuluu jäsenenä Euroopan yhteisöihin. Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan välillä on tehty sopimus passintarkastuksen poistamisesta pohjoismaiden välisillä rajoilla (SopS 10/58, jäljempänä pohjoismainen passintarkastussopimus). Sopimusjärjestelmien yhteensovittaminen edellyttää onnistuakseen yhteistoimintaa Pohjoismaiden välillä. Samoin se edellyttää, että Suomen ulkomaalaislainsäädäntö saatetaan mahdollisimman hyvin vastaamaan pohjoismaista käytäntöä.

Voimassa olevaa ulkomaalaislakia on muutettu siten, että siihen sisältyvät säilöön ottamista koskevat säännökset ovat sopusuhteissa Euroopan ihmisoikeussopimuksen velvoitteiden kanssa. Nämä muutokset sisältyvät myös tähän esitykseen. Ihmisoikeussopimukset edellyttävät tarkistuksia lisäksi eräisiin rajalta käännyttämistä ja maasta karkottamista koskeviin säännöksiin.

Käsitykset ulkomaalaisten ja maan omien kansalaisten oikeuksien erosta ovat muuttuneet. Ulkomaalaisen oikeusasema on vallalla olevan käsityksen mukaan saatettava mahdollisimman lähelle maan omien kansalaisten asemaa. Hallitus on 21 päivänä syyskuuta 1989 asettanut komitean selvittämään perusoikeuksien uudistamista. Komitean on otettava työssä lähtökohdaksi se, että perusoikeudet koskevat kaikkia Suomen oikeudenkäyttöpiiriin kuuluvia henkilöitä. Ihmisoikeussopimusten mukaan perusoikeudet on taattava pääsääntöisesti Suomen kansalaisten lisäksi myös maassa oleskeleville ulkomaalaisille.

Valitusoikeuden puuttumisen ulkomaalaislain nojalla tehtyihin päätöksiin on katsottu vaarantavan ulkomaalaisen oikeusturvan. Niinpä esimerkiksi turvapaikkahakemukseen annettu ratkaisu tulisi Yhdistyneiden Kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun mielestä voida saattaa ylemmän elimen tutkittavaksi paitsi mikäli kyse on selvästi perusteettomasta hakemuksesta. Turvapaikan tarpeessa olevien pakolaisten asemaa tulisi kokonaisuudessaan pyrkiä parantamaan.

Viisumien, oleskelulupien ja työlupien saaminen kestää nykyisellään kohtuuttoman kauan. Lupaa voi joutua odottamaan kahdeksan viikkoa, jopa kauemminkin. Viisumin odottamisen on jopa sanottu haittaavan Suomen kuvaa ulkomailla. Oleskelulupakäsittelyn aikana ulkomaalainen joutuu olemaan ilman passiaan, joka saattaa olla hänen ainoa henkilöllisyystodistuksena kelpaava asiakirjansa. Työlupahakemuksen käsittelyn kesto on saatanut johtaa luvatus työpaikan menettämiseen, kun työnantaja on viivästyksen vuoksi ottanut ulkomaalaisen tilalle toisen työnhakijan.

Samalla kun ulkomaalaisen oikeusturvaa parannetaan, viranomaisilla tulee edelleen säilyttää riittävät valtuudet kansainvälisen terrorismin ja rikollisuuden leviämisen ehkäisemiseksi. Samoin tulee taata se, että pystytään tehokkaasti estämään Suomen suhteita vieraaseen valtioon vaarantava toiminta.

Ulkomaalaisasetuksessa on säännöksiä, jotka tulisi nykyisen oikeuskäsityksen mukaan antaa lailla. Nämä koskevat muun muassa yksilön oikeuksia ja hänelle asetettavia velvollisuuksia.

1.2. Keinot

Sisäasiainministeriön poliisiosaston ulkomaalaistoimisto lakkautettiin ja tilalle perustettiin 1 päivänä maaliskuuta 1989 suoraan ministeriön yleisjohton alainen ulkomaalaiskeskus. Verrattuna entiseen ulkomaalaistoimistoon on päätöksentekijöiden lukumäärää lisätty. Virkarakenteen kehittämisen mahdollistamalla päätöksentekotason nostaminen parantaa ulkomaalaisoikeusturvaa. Uudistukseen liittyvä automaattisen tietojenkäsittelyjärjestelmän kehittäminen toivotaan saatavan päätöksen vuoden 1990 aikana. Päätöksenteon perustana olevaa ulkomaalaisrekisteriä kehitetään edelleen.

Edellä kerrottuun uudistukseen liittyen ja edellisessä jaksossa mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi ehdotetaan ulkomaalaislaki kumottavaksi ja sen tilalle säädettäväksi uusi ulkomaalaislaki.

Lupa-asioiden osalta ovat joutuisuus ja turhan byrokratian poistaminen lakiehdotuksessa keskeisesti esillä. Esityksessä ehdotetaan siirtymistä entistä kauemmin voimassa oleviin lupiin ja päätöksenteon delegointia paikallisviranomaisille. Myös tietotekniikan lisääntyvä hyväksikäyttö jouduttaa lupamenettelyä.

Viisumin ja oleskeluluvan käsitteet ehdotetaan erotettaviksi toisistaan siten, että viisumi annettaisiin matkailu- tai siihen verrattavissa olevassa tarkoituksessa maahan saapuvalla, kun taas työntekotarkoituksessa tai muussa pitempiaikaisessa tarkoituksessa saapuvalla annettaisiin jo ulkomailla olevassa Suomen edustustossa oleskelulupa. Lupahakemuksia varten suunniteltavat uudet ohjaavat lomakkeet tekevät hakemuksen laatimisen entistä helpommaksi ja helpottavat myös hakemuksen vastaanottajan työtä.

Oleskelulupien voimassaoloaikaa ehdotetaan pidennettäväksi siten, että ensimmäisen oleskeluluvan saisi yleensä vähintään yhdeksi vuodeksi, mutta entiselle Suomen kansalaiselle ensimmäinen oleskelulupa annettaisiin pääsääntöisesti heti kahden vuoden ajaksi. Kahden

vuoden maassa oleskelun jälkeen ulkomaalaisella olisi oikeus saada pysyvä oleskelulupa.

Työlupaa ei ehdotuksen mukaan vaadittaisi pysyvän oleskeluluvan haltijalta eikä muultaakaan henkilöltä, jonka työnteolla ei ole merkitystä työvoiman maahanmuuton kannalta. Tällaisia ovat esimerkiksi Suomessa asuvan henkilön puoliso ja pakolainen. Työlupien osalta siirryttäisiin työnantajakohtaisista luvista tiettyä työalaa koskeviin lupiin. Työnantajakohtaisia lupia voitaisiin edelleen antaa esimerkiksi tiettyä yksittäistä tehtävää suorittamaan tulevalle.

Oikeusturvan kannalta keskeiset säännökset suhteellisuusperiaatteen noudattamisesta ja avustajan käytöstä on katsottu tarkoituksenmukaiseksi sisällyttää ulkomaalaislakiin. Muutoksenhakuoikeus lain nojalla tehtäviin keskeisiin päätöksiin, näiden joukossa myös turvapaikkapäätös, on ulkomaalaisen oikeusturvan kannalta ratkaisevan tärkeää.

Lakiehdotukseen sisältyy huomattava muutoksenhakuoikeuden laajennus verrattuna voimassa olevaan lakiin. Lähes kaikkiin lain nojalla tehtäviin päätöksiin on oikeus hakea muutosta. Muutoksenhakuoikeuden ulkopuolelle on kuitenkin rajattu muun muassa eräät viisumia koskevat päätökset.

Kielto palauttaa pakolainen alueelle, jolla hän saattaisi joutua vainon tai epäinhimillisen kohtelun kohteeksi (non-refoulement -periaate) on katsottu tärkeäksi ottaa rajalta käännytystä sekä maasta karkottamista koskeviin säännöksiin.

2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu

2.1. Nykyinen tilanne

2.1.1. Lainsäädäntö

Ulkomaalaisen maahantuloa, maastalähtöä, oleskelua ja työntekoa koskevat perussäännökset on annettu maaliskuun alussa 1984 voimaan tulleella ulkomaalaislailla, jolla kumottiin vuonna 1958 annettu ulkomaalaisasetus (187/58). Tarkempia säännöksiä ulkomaalaislain täytäntöönpanosta on annettu ulkomaalaisasetuksella.

Ruotsin uusi ulkomaalaislaki tuli voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1989. Norjassa on hyväksytty uusi ulkomaalaislaki 24 päivänä heinä-

kuuta 1988, laki ei kuitenkaan vielä ole tullut voimaan, koska asetuksen valmistelu on edelleen kesken. Tanskan ulkomaalaislaki on vuodelta 1984. Pohjoismaiden lainsäädäntö on otettu tätä esitystä valmisteltaessa huomioon.

2.1.2. Käytäntö

Maassa oleskeli vuoden 1989 lopussa noin 20 000 ulkomaalaista, joista pakolaisia oli noin 1 800. Sisäasiainministeriön poliisiosaston ulkomaalaistoimisto, 1 maaliskuuta 1989 alkaen ulkomaalaiskeskus käsitteli vuoden 1989 aikana 14 093 oleskelulupa- ja 10 196 työlupahakemusta. Viisumilausuntoja Suomen edustustoille ulkomaalaiskeskus antoi 15 398 kappaletta. Ulkomaalaiskeskuksessa oli vuonna 1989 henkilökuntaa 40 henkeä. Ulkomaalaistoimisto (ulkomaalaiskeskus) on jo vuosia suoriutunut tehtävistään vain ylitöitä teettämällä ja palkkaamalla tilapäistä henkilökuntaa.

Suomen ottamien kiintiöpakolaisten määrä on tasaisesti noussut. Vuodelle 1989 kiintiö oli jo 400 henkeä. Punaisen Ristin juhluvuoden kunniaksi kiintiötä päätettiin lisätä vielä sadalla hengellä, joten lopullinen kiintiö vuodelle 1989 oli 500 henkilöä. Vuoden 1990 kiintiö on 500 henkilöä. Myös turvapaikanpyytäjien lukumäärä on tasaisesti kasvanut. Kun ulkomaalaislaki tuli voimaan vuonna 1984, pyysi Suomessa yhteensä 15 henkilöä turvapaikkaa. Vuonna 1988 turvapaikanpyytäjiä oli 64 ja viime vuonna 179. Vuoden 1990 ensimmäisen neljänneksen aikana on turvapaikkaa Suomesta pyytänyt jo lähes yhtä monta henkilöä, kuin edellisenä vuonna yhteensä. Vuonna 1990 ennakoidaan noin tuhannen henkilön pyytävä turvapaikkaa Suomesta.

2.2. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

2.2.1. Valmisteluelimet

Sisäasiainministeriö asetti 29 päivänä tammiukuuta 1988 työryhmän, jonka tehtävänä oli ulkomaalaislain ja siihen liittyvän muun lainsäädännön tarkistaminen erityisesti oleskelu- ja työlupia, turvapaikkapyyntöjä sekä ulkomaalaisen oikeusturvaa koskevista kohdista. Työryhmän tuli tarpeen mukaan myös tehdä ehdotuksia viranomaisien välisestä tehtävänjaosta ulkomaalaisasioissa. Työryhmässä oli edustajia

sisäasiainministeriön lisäksi ulkoasiainministeriöstä, oikeusministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä sekä työvoimaministeriöstä. Työryhmä otti nimekseen ulkomaalaislakityöryhmä.

Ulkomaalaislakityöryhmä kuuli asiantuntijoina ulkoasiainministeriön, opetusministeriön, työvoimaministeriön, korkeimman hallinto-oikeuden, suojelupoliisin, liikkuvan poliisin, Helsingin poliisilaitoksen, rajavartiolaitoksen, Suomen Punaisen Ristin, Kirkon ulkomaanavun, Yhdistyneiden Kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun Tukholman toimiston, Suomen Pakolaisapu ry:n, Amnesty International Suomen osasto Finländska sektionen ry:n, Suomen demokraattiset lakimiehet ry:n, Ihmis-oikeusjuristit ry:n, Ihmisoikeuksien ja kansalaisvapauksien puolesta ry:n, Suomen ulkomaalaisyhdistys ry:n, Suomen Ylioppilaskuntien liitto ry:n, Suomen ulkomaalaisten opiskelijoiden liitto ry:n, Akava ry:n, Liiketyönantajien Keskusliitto LTK ry:n, Suomen Ammatti-liittojen Keskusjärjestö SAK ry:n, Suomen Työnantajain Keskusliitto ry:n ja Toimihenkilö- ja Virkamiesjärjestöjen Keskusliitto TVK ry:n edustajia sekä professori Allan Rosasia ja apulaisprofessori Lars D. Erikssonia.

Ulkomaalaislakityöryhmä jätti mietintönsä sisäasiainministeriölle 7 päivänä helmikuuta 1989 (komiteamietintö 1989:7).

2.2.2. Lausunnonantajat

Sisäasiainministeriö pyysi ulkomaalaislakityöryhmän mietinnöstä lausunnon ulkoasiainministeriöltä, oikeusministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, työvoimaministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, Suomen Punaiselta Ristiltä sekä sisäasiainministeriön poliisiosastolta. Lausunnon antoivat lisäksi Amnesty International Suomen osasto Finländska sektionen r.y., Pakolaisneuvontapiste ja Pakolaistyöntekijät (pakolaistyöntekijöiden yhdistys).

Lausunnoissa katsotaan yleisesti, että ehdotus on parannus ulkomaalaisen oikeusturvaan ja luo puitteet monin kohdin entistä vapaammalle ulkomaalaispolitiikalle. Myös muutoksenhaikuoikeuden laajentamista pidetään hyvänä. Toisaalta katsotaan, että ehdotuksessa säilytetään Suomen viranomaisille mahdollisuus tarvittaessa tiukastikin valvoa ulkomaalaisten maassa oleskelua ja tänne saapumista.

Kun lausunnot ulkomaalaislakityöryhmän mietinnöstä oli saatu, määräsi sisäasiainministeriö uuden ulkomaalaislain valmistelun aloitettavaksi ulkomaalaislakityöryhmän mietinnön ja siitä annettujen lausuntojen pohjalta.

3. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset

Uudistus aiheuttaa muutostarpeita sisäasiainministeriön ulkomaalaiskeskuksen virkakenteeseen. Tehtävät tulevat painottumaan yksittäisten lupa-asioiden käsittelyn sijasta enemmän lausuntojen antamiseen, valitusasioiden käsittelyyn, hallinnonalan yleisten linjaratkaisujen valmisteleamiseen, koulutukseen, kansainväliseen yhteistyöhön ja pakolaisasioihin. Ulkomaalaiskeskuksen jaostojen henkilöstömääriä tarkistetaan tehtävämäärien mukaan. Tavoitteena tulee olla kaikissa jaostoissa asioiden joustava ja nopea käsittely. Vakinaisen henkilöstön määrän tulee olla riittävä, jotta jatkuvasta tilapäisen työvoiman käytöstä voidaan luopua. Henkilöstön lisäystarpeeseen tulee vaikuttamaan eniten pakolaisasioiden määrän kehittyminen, joka ei ole tällä hetkellä täysin ennakoitavissa. Selvää on kuitenkin, että nykyisellä henkilöstöllä ei lisääntyvistä tehtävistä voida selviytyä ilman asioiden käsittelyn kohtuutonta viivästymistä.

Automaattisen tietojenkäsittelyn ja yleensäkin työmenetelmien kehittämisen sekä päätösvallan siirron paikallistasolle tavoitteena on parantaa sisäasiainministeriön ulkomaalaiskeskuksen työskentelyedellytyksiä ja nopeuttaa asioiden käsittelyä.

Vuosittaisen pakolaiskiintiön kasvattaminen, perheen yhdistämishojelman toteuttaminen sekä ehdotuksen mukainen turvapaikka-asioiden käsittely tulevat kuitenkin vaatimaan lisää henkilöstöä. Esitykseen sisältyvien ehdotusten toteuttaminen aiheuttaa lisähenkilöstön tarvetta ulkomaalaiskeskuksen lisäksi paikallispoliisissa sekä ulkoasiainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön sekä työministeriön hallinnaloilla.

Henkilöstön määrällinen lisäystarve johtuu lähinnä käsiteltävien asioiden lisääntymisestä.

4. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Esityksestä ei aiheudu taloudellisia vaikutuksia yksityisille. Valtiolle taloudellisia vaikutuksia aiheutuu poliisin ja Suomen ulkomaanedustustojen henkilöstön koulutuksesta, leimasiemien hankkimisesta ulkomaalaiskeskuksen, poliisipiirien, edustustojen ja työvoimatoimistojen käyttöön, uusien lomakkeiden laatimisesta ja painattamisesta, tietojärjestelmän kehittämisestä, ohjeiden ja tiedotusten laatimisesta ja painattamisesta. Laajentunut muutoksenhakujärjestelmä tulee lisäämään työtä lääninoikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Mikäli säilöönottotilat saatetaan esityksessä ehdotetulle tasolle, aiheutuu tästä huomattava lisäkustannus. Säilöön ottaminen tulee kuitenkin vähenemään nykyiseen käytäntöön verrattuna, koska säilöön ottaminen on ehdotuksessa määrätty toissijaiseksi muihin valvontakeinoihin nähden. Kustannuksia aiheutuu lisäksi avustajan ja tulkin käytöstä sekä tuomioistuinten päivystysjärjestelmästä.

Valtiolle aiheutuu lisäksi kustannuksia materiaalihankinnoista sekä henkilöstön koulutuksesta ulkoasiainministeriön, sisäasiainministeriön sekä työministeriön hallinnonalalla. Materiaalihankinnoista ja koulutuksesta aiheutuvat kustannukset ovat noin 1,5 miljoonaa markkaa.

5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Ulkomaalaislakityöryhmän mietintöön sisältyi myös ehdotus ulkomaalaisvaltuutettua koskevaksi laiksi. Tässä esityksessä on lähdetty siitä, että ulkomaalaisvaltuutetun tehtävistä ja toiminnan järjestämisestä säädetään erikseen. Ulkomaalaisrekisteriä koskeva erillinen laki ja asetus on tarkoitus valmistella pikaisesti. Ulkomaisen työvoiman väärinkäyttö ja ulkomaalaisten laitton välitys Suomeen tulisi ottaa huomioon rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annettua lakia tulisi muuttaa siten, että elinkeinolupien saaminen ulkomaalaisille tehtäisiin helpommaksi ja että elinkeinolupavollisuus poistettaisiin kokonaan Pohjoismaiden kansalaisilta. Oikeusturvan parantuminen, jonka esitykseen sisältyvä laaja muutoksenhakuoikeus tuo mukanaan edellyttää täysin toteutuakseen,

että maksuttomasta oikeudenkäynnistä annettua lakia muutetaan ulottamalla maksuttoman oikeudenkäynnin etu ulkomaalaislain mukai-

ssissa asioissa myös yleisiin alioikeuksiin ja lääninoikeuksiin.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. Soveltamisala. Verrattuna voimassa olevaan ulkomaalaislakiin ehdotetaan pykälään lisättäväksi säännös, jonka mukaan ulkomaalaisen oikeuksia ei saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä. Säännös heijastaa hallinnossa yleensä noudatettavaa suhteellisuusperiaatetta ja sisältää ohjeen lain tulkitsijalle. Suhteellisuusperiaatteen kannalta merkittäviä ovat Suomea velvoittavat ihmisoikeussopimukset, jotka tulee ottaa huomioon lakia sovellettaessa.

Pykälän sisäistä järjestystä ehdotetaan muutettavaksi verrattuna voimassa olevan ulkomaalaislain vastaavaan pykälään. Muutoin pykälä ehdotetaan säilytettäväksi samanlaisena kuin voimassa olevassa laissa.

2 §. Avustajan ja tulkin käyttö. Avustajan käytöstä on yleissäännös hallintomenettelylain (598/82) 6 §:ssä. Hallintomenettelylain 22 § edellyttää viranomaisten huolehtivan tulkitsemisesta ja kääntämisestä asiassa, joka voi tulla viranomaisten aloitteesta vireille, ellei asianomainen osaa suomea tai ruotsia. Erityisestä syystä viranomaisen voi huolehtia tulkitsemisesta myös muissa asioissa.

Ulkomaalaisasioiden erityisluonne huomioon ottaen ehdotetaan avustajan ja tulkin käytöstä otettavaksi ulkomaalaislakiin erillinen säännös.

3 §. Maahantulo- ja maastalähtöpaikat. Pykälään ehdotetaan otettavaksi passilain (642/86) 11 §:n 1 momenttia vastaavat säännökset.

4 §. Passi. Pykälä vastaa voimassa olevan lain 4 §:ää, mutta sitä on täsmennetty maininnalla, että ulkomaalaisella tulee myös maassa oleskellessaan olla voimassa oleva passi. Passin puuttuminen on karkotusperuste.

Sanamuotoa ehdotetaan tarkennettavaksi pykälän 2 momentin osalta siten, että sanan

”passina” tilalle otettaisiin sanonta ”passin asemesta”.

5 §. Muukalaispassi. Sisäasiainministeriö voisi ehdotuksen mukaan myöntää muukalaispassin ulkomaalaiselle, joka ei voi saada kotimaansa passia tai jos muukalaispassin myöntämiseen muutoin on erityistä syytä.

Muukalaispassi myönnettäisiin myös suoje-
lun tarpeen vuoksi oleskeluluvan saaneelle. Muukalaispassin vastaanottamiseen ei kuitenkaan luonnollisesti ole velvollisuutta, vaan ulkomaalainen voisi edelleen halutessaan käyttää kotivaltionsa antamaa passia.

Ilman matkustusasiakirjaa liikkuvien henkilöiden määrä on lisääntymässä. Passittomuus saattaa johtua siitä, että henkilö ei voi saada kotimaansa passia. Pakolaiset eivät useinkaan pysty hankkimaan asiakirjaa matkustamista varten. Passin puuttuminen on kuitenkin joskus seurausta siitä, että henkilö on itse tuhonnut passinsa tai luovuttanut sen toiselle henkilölle. Ulkomaalainen tarvitsee passin tai muun matkustusasiakirjan maassa oleskelua ja maan ulkopuolelle tehtäviä matkoja varten. Koska passi on ainoa kansainvälisesti käytetty asiakirja, josta ulkomaalaisen henkilöllisyys luotettavasti voidaan selvittää, ehdotetaan säädettäväksi, että muukalaispassiin voidaan tehdä merkintä, mikäli passissa olevat tiedot perustuvat vain ulkomaalaiselta itseltään saatuun tietoon tai asiakirjaan, jolla ei ole passin luotettavuutta.

Muukalaispassin saamisen edellytyksenä olisi se, että ulkomaalainen luovuttaisi hallussaan mahdollisesti olevan matkustusasiakirjan sisäasiainministeriölle. Tällä tavalla on tarkoitus estää passin luovuttaminen toiselle henkilölle.

6 §. Pakolaisen matkustusasiakirja. Pykälässä säädetään pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen (SopS 77/68) 28 artiklassa tarkoitetusta matkustusasiakirjasta. Sisäasiainministeriö myöntäisi pakolaisen matkustusasiakirjan 37 §:ssä tarkoitetulle pakolaiselle. Pakolaisen matkustusasiakirjan ottamiseen ei kui-

tenkaan olisi velvollisuutta, vaan ulkomaalaisen voisi halutessaan edelleen käyttää hallussaan olevaa matkustusasiakirjaa.

Pakolaisen matkustusasiakirjaan ehdotetaan voitavan, samoin kuin muukalaispassiinkin, tehdä merkintä siitä, että asiakirjan haltijan henkilöllisyyttä ei ole pystytty varmistamaan. Pakolaisten oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa edellytetään, että pakolaiselle myönnetään pakolaisen matkustusasiakirja, vaikka hänen henkilöllisyyttään ei ole kyetty varmistamaan.

Pakolaisen matkustusasiakirjan saamisen edellytyksenä olisi, että ulkomaalainen luovuttaa hallussaan olevan matkustusasiakirjan sisäasiainministeriölle.

7 §. Muukalaispassin ja pakolaisen matkustusasiakirjan palauttaminen. Muukalaispassi ja pakolaisen matkustusasiakirja tulisi ehdotuksen mukaan palauttaa sisäasiainministeriölle, kun syy, johon asiakirjan antaminen perustui, on lakannut olemasta.

8 §. Lupa maahan saapumiseen ja maassa oleskeluun. Kansainvälisen oikeuden mukaan ulkomaalaisella ei ole ehdotonta oikeutta päästä vieraaseen valtioon, oleskella siellä eikä tehdä siellä työtä. Ulkomaalaisella tulee vieraaseen valtioon saapuessaan ja siellä oleskellessaan olla asianomaisen valtion viranomaisen antama lupa. Tällainen lupa on matkailijoiden ja heihin rinnastettavien ulkomaalaisten osalta viisumi ja muussa kuin matkailutarkoituksessa saapuvien osalta oleskelulupa. Matkailun helpottamiseksi Suomi on solminut viisumivapaussopimuksen noin 80 valtion kanssa. Viisumivapaussopimusten mukainen viisumivapaus ei kuitenkaan koske ulkomaalaisia, joiden maahantulon tarkoituksena on työnteke tai yli kolmen kuukauden oleskelu.

Maahan ilman viisumia saapuvalle ulkomaalaiselle voitaisiin myöntää viisumi rajanylityspaikalla, jos hän esittää painavan synn, miksi viisumia ei ole ennakolta hankittu. Painavana syynä voitaisiin pitää esimerkiksi Suomen edustuston puuttumista ulkomaalaisen koti- tai oleskeluvaltiosta, hankalaa matkaa Suomen edustustoon tai sitä, että ulkomaalainen on saanut viranomaiselta virheellisiä viisumiohjeita.

Viisumin myöntämisen edellytysten tutkinta ja viisumin antaminen ei yksittäistapauksessa kuitenkaan saisi tarpeettomasti hidastaa muiden samanaikaisesti maahan saapuvien passintarkastusta.

Työntekotarkoituksessa tai pysyväisempää oleskelua varten maahan saapuva ulkomaalainen tarvitsee oleskeluluvan. Jos oleskelulupaa ei ole maahan saapuessa, se voidaan myöntää 20 §:ssä mainituin edellytyksin.

9 §. Liikkumisoikeus. Maassa laillisesti oleskelevalla ulkomaalaisella on pääsääntöisesti sama liikkumisoikeus kuin maan omilla kansalaisilla. Liikkumisrajoituksia on muun muassa rajavyöhykealueissa (403/47).

Pykälä vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 27 §:ää.

10 §. Pohjoismaiden kansalaisten maahantulo, oleskelu ja työnteke. Voimassa olevan ulkomaalaislain 17 §:ään sisältyvää säännöstä ehdotetaan selvennettäväksi siten, että siitä poistetaan sanat ”ja viisumia”. Muutoin ehdotetaan, että pykälä säilytetään samanlaisena kuin se on voimassa olevassa laissa.

2 luku. Matkailu

11 §. Viisumi. Nykyisen ulkomaalaislain mukaan sekä matkailutarkoituksessa että määräaikaista tai pysyvästi maahan saapuva saa Suomen edustustosta viisumin. Viisumi voidaan myöntää enintään kolmeksi kuukaudeksi.

Viisumi ja oleskelulupa ehdotetaan erotettavaksi toisistaan. Matkailu- tai muussa lyhytaikaisessa tarkoituksessa enintään kolmeksi kuukaudeksi maahan saapuvalle myönnetään viisumi. Sen sijaan ulkomaalaiselle, joka saapuu maahan tarkoituksenaan oleskella Suomessa määräaikaista tai pysyvästi taikka, joka aikoo Suomessa ryhtyä ansiotyöhön, myönnetään jo edustustosta riittävän pituinen oleskelulupa.

Viisumin ja oleskeluluvan hakemista varten olisi selvytyden vuoksi eri lomakkeet. Lomakkeella olisi ohjeet luvan hakemista varten sekä lisäksi ohjeet hakemuksen vastaanottajaa varten. Näin voitaisiin välttyä asian käsittelyä pitkittävilä hakemuksen täydennyspyynnöiltä, ja hakemus voitaisiin ratkaista pelkästään hakemusasiakirjojen perusteella.

Viisumin ja oleskeluluvan voimassaolo edellyttäisi voimassaolevaa passia tai muuta matkustusasiakirjaa.

12 §. Viisumilajit. Viisumilajit tulisi määritellä laissa. Tästä syystä ulkomaalaisasetuksen 4 §:ää vastaavat säännökset ehdotetaan otettavaksi lakiin.

Viisumilajeihin ei sinänsä ehdoteta muutoksia. Pohjoismaisen passivapauden johdosta kertaviisumi oikeuttaa yhteen saapumiskertaan Pohjoismaiden ulkopuolelta, mutta useaan Pohjoismaista. Tästä otettaisiin säännös asetukseen. Toistuvaviisumi myönnettäisiin ulkomaalaiselle, jolla on usein toistuva tarve käydä maassa. Tällaisina voitaisiin pitää muun muassa luennoitsijoita, liikemiehiä, monikansallisten yritysten henkilöstöä tarkastuskäynnillä tai ulkomaalaista, joka itse asuu muualla, mutta jonka perhe on Suomessa.

Aikaa, joksi viisumi voidaan myöntää, ehdotetaan toistuvaviisumin ja paluuviiisumin osalta pidennettäväksi. Nämä viisumit voitaisiin tarvittaessa myöntää ulkomaalaisen passin koko voimassaoloajaksi. Nykyään nämä viisumit voidaan antaa enintään kahdeksi vuodeksi.

13 §. Viisumin myöntäminen. Viisumin myöntäjäviranomaista ei ehdoteta muutettavaksi. Sen myöntäisi edelleen Suomen edustusto. Viisumin myöntämistä koskevaan pykälään ehdotetaan nykyisen ulkomaalaisasetuksen 6 §:n 2 momentin ensimmäistä virkettä vastaavaa säännöstä ulkoasiainministeriön edustustoille antamista ohjeista. Pääperiaatteena on, että viisumi mahdollisimman monissa tapauksissa myönnetään edustustoissa tapahtuvan harkinnan perusteella.

Maahan ilman viisumia saapuvalle myöntää viisumin säännönmukaisesti passintarkastusviranomainen. Myös sisäasiainministeriö voi myöntää viisumin viisumitta saapuvalle. Viisumin myöntämisen edellytyksistä on säännös 8 §:ssä.

14 §. Viisumin peruuttaminen ja raukeaminen. Viisumin peruuttaminen on voimassa olevan ulkomaalaislain mukaan mahdollista erityisestä syystä. Ulkomaalaisen oikeusturva edellyttää, että peruuttamisen syyt on laissa lueteltu.

Viisumin peruuttajaksi ehdotetaan myös edustuston myöntämän viisumin osalta sisäasiainministeriötä. Jos ulkomaalainen ei vielä ole saapunut Suomeen, edustusto voisi peruuttaa myöntämänsä viisumin. Voimassa olevan lain mukaan edustuston myöntämän viisumin peruuttaa ulkoasiainministeriö. Ulkoasiainministeriöllä ei ole viisumin myöntämisen perusteena olleita asiakirjoja hallussaan eikä muitakaan mahdollisia ulkomaalaista koskevia tietoja.

Viisumin raukeamisesta ehdotetaan selvyiden vuoksi säädettäväksi samassa pykälässä kuin viisumin peruuttamisesta.

3 luku. Oleskelu

15 §. Oleskelulupa. Muussa kuin matkailutarkoituksessa tai siihen verrattavassa, lyhytaikaisen oleskelun tarkoituksessa Suomeen saapuvalla ulkomaalaisella tulee olla oleskelulupa maahan saapuessaan. Matkailijoiden lisäksi muita lyhytaikaisessa, tilapäisen oleskelun tarkoituksessa maahan saapuvia ovat muun muassa liikemiehet ja kokousedustajat.

Oleskeluluvan haltija voi saapua maahan niin usein kuin haluaa luvan ollessa voimassa.

Oleskelulupa merkitään ulkomaalaisen passiin, joten oleskeluluvan voimassaolo edellyttää passin voimassaoloa.

16 §. Oleskelulupalajit. Oleskeluluvan lajeja ovat määräaikainen ja pysyvä oleskelulupa. Määräaikainen oleskelulupa myönnettäisiin vähintään yhdeksi ja enintään kahdeksi vuodeksi. Ulkomaalaisasetuksen 9 §:ssä nykyisin olevan säännöksen sanamuotoa on tarkoituksellisesti muutettu sen käsityksen välttämiseksi, että lupa ensimmäisellä kerralla myönnettäisiin yleensä vain yhdeksi vuodeksi. Luvan myöntäjä harkitsee tapauskohtaisesti luvan voimassaoloajan. Oleskelulupa olisi tarkoituksenmukaista myöntää ulkomaalaisen määräaikaisen oleskelun koko kestoajaksi. Luonnollisesti silloin, kun ulkomaalainen hakee lupaa vuotta lyhyemmäksi ajaksi, hänelle myönnettäisiin tällainen lupa.

Pykälään ehdotetaan säännöstä siitä, että entiselle Suomen kansalaiselle ja ulkomaalaiselle, jonka vanhemmista ainakin toinen on tai on ollut Suomen kansalainen, myönnettäisiin ensimmäinen oleskelupa säännönmukaisesti kahdeksi vuodeksi, jollei hän hae lyhyempää oleskelulupaa. Tämän jälkeen suomalaista syntyperää oleville ulkomaalaisille tulisi myöntää pysyvä oleskelulupa.

Tarkoituksenmukaisena on pidettävä, että kahden vuoden yhtäjaksoinen oleskelu oikeuttaa ulkomaalaisen saamaan pysyvän oleskeluluvan, jollei luvan myöntämistä vastaan ole erityisiä syitä. Tällaisina syinä voitaisiin mainita ulkomaalaisen syyllistyminen rikoksiin tai muuten moitittavaan käyttäytymiseen, joka ei kuitenkaan olisi niin vakavaa, että se aiheuttaisi maasta karkottamisen tai oleskeluluvan peruuttamisen.

Pysyvä oleskelulupa oikeuttaisi oleskelemaan Suomessa ilman määräaika, ja se sisältäisi myös oikeuden työskennellä Suomessa ilman erillistä työlupaa. Pysyvän oleskeluluvan

voimassaolo edellyttäisi aina kuitenkin sitä, että ulkomaalaisen passi on voimassa.

Opiskelijalla, jonka maahantulon tarkoituksena on opintojen harjoittaminen ja jonka opiskelujen päätyttyä odotetaan palaavan kotimaahansa, ei kuitenkaan olisi oikeutta pysyvään oleskelulupa. Sama koskee muun muassa harjoittelijoita ja muita määräaikaista tehtävää suorittamaan saapuvia. Määräaikaaisesti maassa oleskelevankin ulkomaalaisen tai opiskelijan oleskelu muuttuu pysyväksi, kun maassa oleskelun peruste muuttuu, jos hän esimerkiksi solmii avioliiton tai saa lapsen Suomen kansalaisen kanssa. Kahden vuoden kuluttua oleskelun perusteen muuttumisesta ulkomaalainen on oikeutettu saamaan pysyvän oleskeluluvan.

Opiskelijalle oleskelulupa myönnettäisiin pääsääntöisesti yhdeksi vuodeksi kerrallaan, jos hänellä on opiskeluoikeus jossakin oppilaitoksessa eikä hän ole pyytänyt oleskelulupaa lyhyemmäksi ajaksi. Uutta oleskelulupaa myönnettäessä voitaisiin edellyttää selvitystä siitä, että opiskelija edelleen harjoittaa opintoja.

17 §. Oleskeluluvan myöntäminen ulkomaille. Oleskeluluvan myöntäisi ulkomailla Suomen edustusto. Ulkomaalaisen tulisi jättää oleskelulupahakemuksensa ulkomailla koti- tai asuinmaassaan olevalle Suomen edustustolle.

Pykälään ehdotetaan lisäksi säännöstä ulkoasiainministeriön ohjeista edustustoille. Näissä ohjeissa määritellään täsmällisesti, missä tapauksissa oleskelulupa voidaan myöntää pyytämättä siitä lausuntoa Suomesta.

18 §. Edellytykset oleskeluluvan myöntämiselle ulkomailla. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi oleskeluluvan myöntämisen edellytyksistä.

Mikäli ulkomaalaisen lähiomainen asuu Suomessa taikka ulkomaalaisella on muu side Suomeen, voitaisiin hänelle myöntää oleskelulupa. Lähiomaisella tarkoitetaan avio- tai avopuolisoa, alle 18-vuotiaita naimattomia lapsia sekä vanhempia. Lähiomaisena pidetään lisäksi muuta sukulaista, joka on täysin riippuvainen Suomessa pysyvästi asuvasta ainoasta omaisestaan.

Oleskelulupa voitaisiin myöntää myös Suomessa tapahtuvaa opiskelua varten. Opiskelijan elinkustannusten kattamiseksi voitaisiin edellyttää, ennen kuin lupa myönnetään, että opiskelija tallettaa suomalaiseen pankkiin summan, joka vastaa enintään asianomaisen suo-

malaisen oppilaitoksen tai sitä vastaavan oppilaitoksen opiskelijoille myönnettävän vuotuisen valtion opintotuen enimmäismäärää. Vaadittavan rahatalletuksen määrää voitaisiin vähentää, jos opiskelija voisi osoittaa elinkustannustensa olevan valtion opintotuen määrää pienempi esimerkiksi maksuttoman asunnon ansiosta. Rahatalletus olisi luonnollisesti opiskelijan käytössä.

Rahatalletusta ei vaadittaisi sellaisilta opiskelijoilta, jotka ovat opiskeluaan varten saaneet stipendin tai apurahan tai jotka osallistuvat valtion tai oppilaitoksen ulkomaisen osapuolen kanssa tekemään sopimukseen perustuvaan opiskelijavaihtoon.

Pykälän mukaan oleskelulupa voidaan myöntää myös, jos hakijalle voidaan myöntää työlupa ja hän täten pystyy työtä tekemällä elättämään itsensä Suomessa. Myös silloin, kun ulkomaalaisen toimeentulo Suomessa muutoin on turvattu, voitaisiin hänelle myöntää oleskelulupa.

Oleskelulupa voitaisiin myöntää myös silloin, kun sen myöntämistä puoltaa painava humanitaarinen tai muu erityinen syy. Painavana humanitaarisena syynä voitaisiin pitää ulkomaalaisen koti- tai vakinaisessa asuinmaassa vallitsevan sisällissodan tai tapahtuneen luonnonmullistuksen aiheuttamaa katastrofitilannetta. Muuna erityisenä syynä tulisi kyseeseen esimerkiksi ulkomaalaisen halu pehentyä suomalaiseen kulttuuriin. Tällöinkin tietysti edellytetään, että ulkomaalaisen toimeentulo ja asunto Suomessa ovat turvatut.

19 §. Oleskeluluvan myöntäminen Suomessa. Jatko-oleskeluluvan myöntäisi yleensä paikallispoliisi. Kuten jo ulkomaalaistoimikunta 1976 mietinnössään katsoi (komiteamietintö 1977:71), ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, että ministeriö toistuvasti ratkaisee yksittäisiä lupahakemuksia. Tuhansien yksittäisten hakemusten käsittely vie huomattavan osan ulkomaalaiskeskuksen voimavaroja hallinnonalan yleisten linjaratkaisujen valmistelusta. Hallinnon kehittämisen yleisten periaatteiden mukaan on, että päätösvaltaa siirretään paikallispoliisille, jolla on asian ratkaisemiseen riittävä asiantuntemus. Luvan myöntämisen siirto paikallispoliisille koskisi myös kahden vuoden maassa oleskelun jälkeen myönnettävää pysyvää oleskelulupaa. Jollei paikallispoliisi erityisestä syystä katso voivansa myöntää pysyvää oleskelulupaa, tulee sen saattaa asia sisäasiainministeriön ratkaistavaksi. Pysyvän oleskelulu-

van epäämiseen olisi oikeus hakea muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

Ilman oleskelulupaa maahan saapuvalla oleskeluluvan myöntäisi ehdotuksen mukaan sisäasiainministeriö.

Ulkoasiainministeriö myöntää ehdotuksen mukaan edelleen oleskeluluvan vieraiden valtioiden edustajille ja heidän perheittensä jäsenille. Vieraan valtion edustuston palveluksessa oleville kolmannen valtion kansalaisille samoin kuin vieraiden valtioiden edustajien henkilökohtaisessa palveluksessa oleville antaisi oleskeluluvan kuitenkin paikallispoliisi tai sisäasiainministeriö.

20 §. Edellytykset oleskeluluvan myöntämiselle Suomessa. Oleskelulupa tulisi olla maahan saapuessa. Mikäli oleskelulupaa ei maahan saapuessa ole, voitaisiin se Suomessa myöntää vain laissa erikseen säädettyissä tapauksissa. Matkailutarkoituksessa tai muussa lyhytaikaisessa tarkoituksessa (viisumivapaasti tai viisumilla) maahan saapunut ei pääsääntöisesti voisi saada Suomessa oleskelulupaa. Tämä ei kuitenkaan estäisi entistä Suomen kansalaista tai Suomessa asuvan henkilön avio- tai avopuolisoa ja lapsia sekä eräisiin muihin ryhmiin kuuluvia henkilöitä saamasta oleskelulupaa, vaikka heillä ei sitä maahan saapuessaan olisi-kaan ollut.

Entisen Suomen kansalaisen kanssa samassa asemassa voidaan katsoa olevan ulkomaalaisen, jonka sukujuuret ovat Suomessa, eli jonka vanhemmista ainakin toinen on tai on ollut Suomen kansalainen.

Ennen Suomeen saapumista solmitun avio- tai avioliiton tulee olla todellinen eikä maahan-tulosäännösten kiertämistä varten solmittu. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että yhdessä asuminen on alkanut jo ennen Suomeen saapumista, jolloin esimerkiksi yhtä vuotta voitaisiin pitää suuntaa antavana aikarajana.

Oleskelulupa myönnetään luonnollisesti silloin, kun ulkomaalaiselle on annettu Suomessa turvapaikka tai kun hänet on otettu Suomeen Yhdistyneiden Kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun hyväksymänä pakolaisena. Oleskelulupa voidaan myöntää myös, kun ulkomaalaisen on todettu olevan suojelun tarpeessa tai luvan antaminen on perusteltua painavasta humanitaarisesta tai muusta erityisestä syystä.

Tapauksena, jolloin oleskeluluvan epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta, voidaan pitää

esimerkiksi sitä, että luvan hakijalla on Suomessa asuvan henkilön kanssa yhteinen lapsi tai että hän on viisumivapaana turistina osallistunut oppilaitoksen pääsykokeeseen ja hyväksytty opiskelemaan.

Jatko-oleskeluluvan tai pysyvän oleskeluluvan osalta ei katsota olevan tarpeen ehdottaa laissa säädettäväksi muita erityisiä edellytyksiä.

21 §. Oleskeluluvan peruuttaminen. Oleskelulupa tulee voida peruuttaa paitsi ulkomaalaisen omasta pyynnöstä myös viranomaisaloitteisesti.

Viranomaisaloitteinen peruuttaminen tulisi kyseeseen lähinnä silloin, kun ulkomaalainen on saanut luvan antamalla vääriä tietoja. Oleskeluluvan peruuttaminen olisi maasta karkottamiseen verrattuna lievemmän asteinen keino velvoittaa ulkomaalainen poistumaan maasta silloin, kun hän on erehdyttämällä saanut luvan oleskella maassa. Oleskeluluvan peruuttamiseen ei voida liittää maahantulokieltoa, joka estää saapumisen kaikkiin Pohjoismaihin ilman erityistä lupaa.

Määräaikainen oleskelupa tulisi voida peruuttaa väärin tietojen antamisen lisäksi myös muusta painavasta syystä. Tällaisena syynä voitaisiin pitää ulkomaalaisen maahantuloperusteiden oleellista muuttumista tai sitä, että ulkomaalainen on toistuvasti laiminlyönyt työlun hankkimisen, kun sellainen vaaditaan. Mikäli ulkomaalainen on esimerkiksi saanut luvan avioiduttuaan Suomen kansalaisen tai Suomessa pysyvästi asuvan ulkomaalaisen kanssa ja avioliitto lyhyehkön aikaa kestätyään purkautuu, voitaisiin hänen oleskelulupansa peruuttaa. Mikäli puoliset ovat asuneet Suomessa yhdessä yli kaksi vuotta tai jos ulkomaalaisella on alaikäinen lapsi, ei oleskeluluvan peruuttaminen voine tulla kyseeseen. Säännöstä voitaisiin soveltaa myös, mikäli opiskelijana oleskeluluvan saanut keskeyttää opiskelunsa.

Peruuttajaviranomaisena toimisi hallinto-oikeudellisten periaatteiden mukaisesti luvan antanut viranomainen. Poikkeuksena olisi kuitenkin edustuston myöntämä lupa, jonka osalta peruuttajaksi ehdotetaan sisäasiainministeriötä silloin, kun ulkomaalainen on jo saapunut Suomeen. Ulkoasiainministeriöllä tai edustustolla ei ole enää tällöin ulkomaalaista koskevia asiakirjoja hallussaan, eikä niillä näin ollen ole mahdollisuutta ratkaista kysymystä oleskeluluvan peruuttamisesta. Oleskeluluvan peruuttamista koskevaan päätökseen ulkomaalaisella

olisi oikeus hakea muutosta. Tästä säädetäisiin muutoksenhakua koskevassa luvussa.

22 §. Oleskeluluvan raukeaminen. Säännös siitä, että oleskelulupa raukeaa, kun ulkomaalainen karkotetaan maasta, on otettu oleskeluluvan muiden raukeamisperusteiden yhteyteen.

Ehdotetaan, että ulkomaalaiselle annettu oleskelulupa raukeaa, kun hän on ilmoittanut muuttavansa pois maasta. Ulkomaalaisen muutettua maasta luvan voimassaoloa ei voida pitää perusteltuna.

Edelliseen rinnastettavissa olevana tilanteena on pidettävä sitä, että ulkomaalainen on matkustanut pois maasta ja oleskellut kaksi vuotta maan ulkopuolella. Ehdotuksen mukaan myös tällöin on ulkomaalaisen oleskelulupa pääsääntöisesti katsottava rauenneeksi. Mikäli ulkomaalainen kuitenkin on tehnyt hakemuksen, jossa hän pyytää, että oleskelulupa ei maasta poissaolon vuoksi raukea ja esittänyt maasta poissaolon syyksi omaisten tapaamisen, terveydenhuollon, opiskelun tai muun vastaavan hyväksyttävän syyn, voidaan hänen oleskelulupansa edelleen katsoa olevan voimassa. Päätöksen asiasta tekee ehdotuksen mukaan sisäasiainministeriö.

4 luku. Työnteko

23 §. Työlupa. Työlupaa koskevat säännökset ehdotetaan otettaviksi lakiin. Ne vastaavat sisällöltään ulkomaalaisasetuksen 10 §:n säännöksiä. Ehdotetaan, että työlupien osalta siirryttäisiin entistä enemmän työnantajakohtaisista luvista työalakohtaisiin lupiin.

Työlupia ei ole tarkoituksenmukaista sitoa pelkästään työsuhteeseen. Vuonna 1989 poistettiin useat niistä rajoituksista, jotka estivät ulkomaalaisen nimittämisen julkiseen virkaan. Täten on odotettavissa, että ulkomaalaisia tulee nykyistä enemmän hakeutumaan sekä kunnan että valtion virkoihin. Lisäksi lyhytaikainen tai muu määräaikainen työskentely ilman työsuhdetta tiettyyn työnantajaan tulee yleistymään.

24 §. Työlupavelvollisuus. Työlupajärjestelmä on tarpeellinen yleisesti hyväksyttynä ulkomaisen työvoiman sääntelyn välineenä.

Sellaisen ulkomaisen työvoiman maahantuloon, joka ei kilpaile suomalaisten kanssa samoista työpaikoista ja joka on suomalaisia työmarkkinoita täydentävä, tulee työlupaharkinnassa suhtautua sallivasti.

Vaatimus työluvan hankkimisesta ennen maahantuloa on tarpeen sen vuoksi, että tällä tavoin ulkomaisen työvoiman maahantulo on tarvittaessa säänneltävissä. Työlupa voidaan antaa maahantulon jälkeen, milloin ulkomaalainen ei aiemmin ole ollut velvollinen hankkimaan työlupaa tai mikäli työluvan epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta. Ulkomaalainen, joka aiemmin ei ole ollut velvollinen hankkimaan työlupaa on esimerkiksi opiskelija, joka opintonsa päätettyään on saanut luvan jäädä maahan tai joka opiskeluaikanaan haluaa tehdä muuta kuin osa-aikaista tai loma-ajan työtä. Kansainvälistymisen ja kansainvälisen kanssakäymisen lisääntyminen edellyttää, että muun muassa yritysten toiminnan kannalta tarpeellisiin työlupiin suhtaudutaan joustavasti.

Pykäläehdotuksessa on otettu huomioon ehdotetut säännökset työlupavelvollisuudesta vapautetuista.

Suomalaiseen alukseen Suomessa palkattava ulkomaalainen tarvitsisi myös työluvan. Työministeriö voisi kuitenkin määrätä asiasta toisinkin.

25 §. Työlupavelvollisuudesta vapautetut. Ehdotetaan, että pykälässä mainituilta ulkomaalaisilta ei vaadittaisi työlupaa, vaan heille annettavaan oleskelulupaan sisältyisi oikeus myös tehdä Suomessa ansiotyötä. Koska työllisyysnäkökohtiin ei näissä tapauksissa vakiintuneen käytännön mukaan kiinnitetä huomiota, voidaan työlupavelvollisuus poistaa. Työnteko edellyttäisi aina kuitenkin oleskeluluvan voimassaoloa.

Työlupavelvollisuudesta vapautettujen oleskelulupaan tulisi tehdä vapautuksesta merkinä, koska muutoin esimerkiksi työnantaja ei voi tietää, että kyse on henkilöstä, jolta erillisistä työlupaa ei vaadita.

Pysyvän oleskeluluvan saaneelta ei vaadita työlupaa. Kyse on tällaisen henkilön kohdalla jo maassa olevasta työvoimasta eikä työvoiman maahanmuutosta.

Sellaisten ulkomaalaisten paluumuuttoa, jotka ovat entisiä Suomen kansalaisia tai joiden vanhemmista toinen on tai on ollut Suomen kansalainen, tulee edistää. Tästä syystä ehdotetaan, että heiltä ei vaadittaisi työlupaa. Työluvan edellyttäminen ja työpaikan hankkiminen ennalta on joissakin tapauksissa saattanut jopa olla paluumuuton esteenä.

Yksilön kannalta on perusteltua se, että Suomen kansalaisen tai Suomessa pysyvästi asuvan henkilön puolisolta ei edellytetä työlu-

paa. Saman tulisi koskea myös tällaisen henkilön lasta. Lapsella tarkoitetaan henkilöä, joka on alle 18-vuotias ja joka ei ole naimisissa.

Suomeen hyväksytyiltä pakolaisilta ja henkilöiltä, joiden on katsottu olevan suojelun tarpeessa, ei edellytetä työlupaa.

Opiskelijan oikeus työskennellä ilman työlupaa rajoittuu loma-aikaan ja osa-aikaiseen työhön. Osa-aikaisena on pidettävä sellaista työtä, jonka tuntimäärä ei ylitä keskimäärin 20 tuntia viikossa. Opiskelijan oleskelulupaun tehtäisiin merkintä osa-aikatyön keskimääräisestä viikotuntimäärästä.

Työlupapalvelvollisuudesta tehtävien poikkeusten lisäksi on olemassa joukko ammatteja, toimia ja tehtäviä, joiden osalta ei ole tarpeen vaatia työlupaa. Näistä toimista ehdotetaan edelleen säädettäväksi asetuksella.

26 §. Työluvan myöntäminen. Työluvan myöntäisi ulkomailla sama edustusto, joka myöntää ulkomaalaiselle oleskeluluvan. Mikäli oleskelulupahakemuksesta pyydetään lausunto sisäasiainministeriöltä, hankkisi sisäasiainministeriö työviranomaisen lausunnon. Muussa tapauksessa edustusto hankkisi itse lausunnon suoraan työviranomaiselta.

Voimassa olevan oleskeluluvan haltijalle työluvan myöntäisi työviranomainen, koska tällöin eivät ulkomaalaisen maassa oleskelun edellytykset tule arvioitaviksi. Mikäli ulkomaalaisella ei olisi voimassa olevaa oleskelulupaa, työluvan myöntäisi sisäasiainministeriö tai jatko-oleskeluluvan yhteydessä paikallinen poliisi, joka hankkisi työviranomaisen lausunnon.

Työluvan peruuttamista koskevaa säännöstä ei ehdoteta. Säännös on osoittautunut tarpeettomaksi, ja se voidaan korvata oleskeluluvan peruuttamista koskevalla säännöksellä.

27 §. Työluvan voimassaoloaika ja työlupaun tehtävät rajoitukset. Työlupa myönnettäisiin yleensä vähintään yhdeksi vuodeksi. Samanmuodolla on pyritty siihen, että luvat yleensä olisivat vuotta pitempiä.

Työlupaun voitaisiin työllisyysnäkökohdat huomioon ottaen tehdä luvan alueellista kelpoisuutta koskevia tai työn laatua koskevia rajoituksia. Myös turvallisuusnäkökohdat tulisi työlupaa myönnettäessä voida ottaa huomioon.

28 §. Työlupaa varten vaadittavat selvitykset. Työlupaa varten vaadittavista selvityksistä säädetään asetuksessa. Nykyisen käsityksen mukaan niistä tulisi kuitenkin säätää lain tasol-

la. Säännös ehdotetaan tästä syystä otettavaksi lakiin.

Tietyillä aloilla asetetaan työntekijälle terveydentilaa, ammattitaitoa, koulutusta, työkemusta tai kunniallisuutta koskevia vaatimuksia. Pykälässä tarkoitettut selvitykset koskevat näitä ominaisuuksia. Kunniallisuutta koskevana voidaan esittää suomalaista rikosrekisteriotetta vastaava selvitys.

29 §. Työnantajan velvollisuudet. Pykälään ehdotetaan otettavaksi voimassa olevan lain 16 §:n 1 momenttia vastaava säännös. Työnantajan velvollisuutena olisi varmistua, että ulkomaalaisella, joka on hänen palveluksessaan, on voimassa oleva työlupa tai että hänet on vapautettu työlupapalvelvollisuudesta.

Työsuhteen ehtojen osalta työnantajan tulisi antaa vakuutus siitä, että ne vastaavat suomalaisiin työntekijöihin noudatettavaa käytäntöä.

5 luku. Suoja vainoa vastaan

30 §. Turvapaikan antaminen. Turvapaikan hakemista ja antamista koskevat säännökset perustuvat pakolaisten oikeusasemaa koskevaan yleissopimukseen sekä siihen liittyvään pakolaisten oikeusasemaa koskevaan pöytäkirjaan (SopS 78/68).

Pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen ja kansainvälisen oikeuden periaatteiden mukaisesti pakolaisella ei ole oikeutta saada turvapaikkaa, vaikka sopimus velvoittaakin olemaan palauttamatta tai karkottamatta pakolaista maahan, jossa hänen henkeään uhataan. Turvapaikan antaminen riippuu siis valtion harkinnasta, eikä pakolaisella ole subjektiivista oikeutta saada turvapaikkaa.

Pykälässä säädettäisiin siitä, milloin turvapaikka voidaan antaa. Säännöksessä on otettu huomioon pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen määräykset. Ammattiyhdistystoimintaan osallistumisen johdosta tapahtunut vainoa voitaisiin myös pitää osoituksena turvapaikan tarpeesta.

31 §. Turvapaikan epäminen. Ehdotuksen mukaan turvapaikka voitaisiin tietyissä tapauksissa jättää antamatta. Luetteloa ei ole pidettävä tyhjentävänä.

Vaikka lakiehdotuksen maastapoistamista koskevissa säännöksissä ei olekaan katsottu aiheelliseksi pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen 33 artiklan 2 kappaleen sallimin tavoin kansallisen turvallisuuden ni-

missä poiketa mainitun sopimuksen sisältämästä palauttamiskiellon periaatteesta (non-refoulement), on turvallisuusnäkökohtien vuoksi olta-
tava mahdollisuus evätä turvapaikka. Tästä olisi säännös 1 kohdassa.

Mikäli ulkomaalainen on tehnyt rikoksen rauhaa vastaan, sotarikoksen tai rikoksen ihmisyyttä vastaan, sellaisia rikoksia koskevien kansainvälisten sopimusten määritelmien mukaisesti taikka törkeän ei-poliittisen rikoksen, turvapaikka voitaisiin jättää antamatta. Pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen mukaan tällaista ulkomaalaista ei pidetä pakolaisena. Voitanee katsoa, että turvapaikka tulisi evätä myös silloin, kun ulkomaalainen on tehnyt törkeän ei-poliittisen rikoksen Suomessa.

Turvapaikka voitaisiin jättää antamatta myös silloin, kun ulkomaalainen on jo saanut turvapaikan toisessa maassa tai oleskellut toisessa maassa sellaisen ajan, että hänellä olisi ollut tilaisuus hakea siellä turvapaikkaa. Esimerkiksi liikennevälineen vaihdosta johtuvaa lyhytaikaista oleskelua kauttakulkuasemalla ei kuitenkaan voitaisi katsoa oleskeluksi, jonka aikana olisi ollut tilaisuus hakea turvapaikkaa.

Pohjoismaisen passintarkastussopimuksen 10 artiklan sekä sopimukseen 2 päivänä huhtikuuta 1973 tehdyn lisäyksen mukaan toinen Pohjoismaa sitoutuu tietyin edellytyksin vastaanottamaan takaisin ulkomaalaisen, joka on tästä valtiosta matkustanut toiseen pohjoismaiseen valtioon. Ulkomaalaisen olisi tällöin tehtävä turvapaikkahakemuksensa vastaanottovelvollisessa Pohjoismaassa.

Turvapaikka voitaisiin jättää antamatta myös silloin, kun siihen ulkomaalaisesta saatujen tietojen perusteella on erittäin painavia syitä. Tällaisena syynä voitaisiin mainita muun muassa vaarallinen väkivaltaisuus.

Turvapaikkahakemus tulisi käsitellä kiireellisenä.

32 §. Oleskelulupa suojelun tarpeen vuoksi. Ulkomaalaisen, jonka turvapaikkahakemus on hylätty, on voitu turvapaikkahakemuksen käsittelyn yhteydessä katsoa olevan suojelun tarpeessa. Tällä tarkoitetaan sitä, että ulkomaalaisen ei ole katsottu täyttävän 30 §:ssä säädettyjä edellytyksiä, mutta on kuitenkin tullut esiin seikkoja, joiden perusteella voidaan katsoa, että hän ei voi vaaratta palata lähtömaahansa.

Pakolaisen toimeentulon turvaamisesta annettu valtioneuvoston päätös (537/88) koskee

tässä ja 37 §:ssä mainittuja sekä turvapaikkaa pyytäneitä, jonka maasta karkotusta ei ole lainvoimaisesti ratkaistu.

33 §. Turvapaikkahakemus. Turvapaikkahakemus olisi tehtävä välittömästi ulkomaalaisen saapuessaa maahan tai mahdollisimman pian sen jälkeen. Käytännön lähtökohtana olisi pidettävä, että ulkomaalaista, joka ennen hakemuksen tekemistä on jo jonkin aikaa oleskellut maassa eikä ole käyttänyt hyväkseen mahdollisuuksia hakea turvapaikkaa, ei yleensä voitaisi pitää 30 §:ssä tarkoitettuna pakolaisena. Lyhyt viivästyminen ei toisaalta saisi yksinään johtaa siihen, että ulkomaalainen menettäisi mahdollisuutensa saada turvapaikka.

Turvapaikka voitaisiin antaa myös silloin, kun olot ulkomaalaisen kotimaassa tai maassa, jossa hän vakinaisesti asuu, ovat ulkomaalaisen täällä ollessa muuttuneet siten, että turvapaikan antamiselle on perusteltua syytä. Turvapaikan antamiseen esillä olevalla perusteella tulee sisältyä enemmän harkintaa, koska ulkomaalainen tässä tapauksessa jo oleskelee Suomessa.

Turvapaikkahakemuksen jättämisestä ei voimassa olevassa ulkomaalaislaissa ole säännöstä. Asiaa koskevan säännöksen ottamista lakiin on pidettävä tärkeänä. Turvapaikkahakemus tulisi jättää poliisille, passintarkastajalle, ulkomaalaiskeskukselle tai ulkomaalaisvaltuutetulle. Koska turvapaikkahakemus yleensä tehdään rajalla, ei säännös aiheuttane muutosta nykyiseen käytäntöön. Maassa jo oleskeleva voisi jättää hakemuksensa myös ulkomaalaisvaltuutetulle, mikäli hän ei haluaisi kääntyä poliisin puoleen. Ulkomaalaisvaltuutetun tulisi toimittaa hakemus viipymättä sisäasiainministeriön ulkomaalaiskeskukseen tai poliisille, jotta nämä voisivat päättää asian vaatimista jatkotoimista ja ryhtyä käsittelemään asiaa.

34 §. Turvapaikkahakemuksen ratkaiseminen. Ehdotetaan, että turvapaikan antamisesta päättäisi sisäasiainministeriö (ulkomaalaiskeskus). Mikäli sisäasiainministeriö katsoo, että turvapaikkaa ei tulisi antaa, sen tulee siirtää asia uuden elimen, turvapaikkalautakunnan ratkaistavaksi.

35 §. Turvapaikkalautakunta. Turvapaikkalautakunnan asettaisi valtioneuvosto viideksi vuodeksi kerrallaan sisäasiainministeriön esityksestä.

Lautakunnan puheenjohtajana olisi sisäasiainministeriön edustaja, ja siihen määrättäisiin jäseniksi ulkoasiainministeriön, oikeusministe-

riön, sosiaali- ja terveysministeriön sekä Suomen Punaisen Ristin edustajat.

Pakolaistyö on luonnollinen osa kansainvälisen Punaisen Ristin tehtäväkenttää. Punaisen Ristin kansainväliset elimet ja suurin osa Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kansallista yhdistyksistä osallistuu pakolaistyöhön joko toimittamalla katastrofi- tai kehitysapua selkkausalueille ja ensimmäisiin turvapaikkamaihin tai toimimalla omissa maissaan olevien pakolaisten hyväksi. Punaisen Ristin kansainvälisellä komitealla on tärkeä tehtävä itse konfliktialueilla maan sisäisten pakolaisten edun valvojana.

Suomen Punaisen Ristin tarkoituksena on sen säännöt sisältävän asetuksen (416/50) mukaan muun muassa harjoittaa ihmisystävällistä avustustoimintaa. Suomen Punainen Risti voi kussakin tapauksessa erikseen tehtävin sopimuksin ja ehdoin ryhtyä yhteistoimintaan toisten järjestöjen ja yhdistysten kanssa, jotka toimivat samojen päämäärien hyväksi kuin Punainen Risti. Suomen Punainen Risti on joulukuussa 1987 solminut yhteistyösopimuksen Yhdistyneiden Kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun toimiston kanssa. Sopimuksen mukaan Suomen Punainen Risti voi esiintyä tarvittaessa pakolaisasiain päävaltuutetun edustajana Suomessa pakolaisten suojelua koskevilla kysymyksillä.

Valtioneuvosto määräisi lautakunnan puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja muut jäsenet sekä jokaiselle jäsenelle kaksi henkilökohtaista varajäsentä.

Lautakunta olisi päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja sekä vähintään kaksi muuta jäsentä on läsnä.

Lautakunnalla olisi mahdollisuus harkitsemaan sen tarpeelliseksi kutsua kokoukseensa turvapaikanhakija, asiantuntijoita sekä tutkinan suorittaneen viranomaisen edustaja kuuluviksi.

36 §. Turvapaikkahakemusta koskevien asiakirjojen salassapito. Yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain (83/51) 10 §:n mukaan voidaan lain 9 §:n mukaisesti säätää tai määrätä, että asiakirjan julkaisemiseen on saatava asiaa käsittelevän tai käsitelleen tai ylemmän viranomaisen lupa taikka sen suostumus, jota asiakirja koskee. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että turvapaikka-asiakirjat ja annettu päätös on pidettävä salassa, mikäli asianomainen ei anna suostumustaan tai sisäasiainministeriö erittäin painavasta syystä lupaa niitä kos-

kevien tietojen antamiseen julkisuuteen. Erittain painavana syynä voitaisiin tällöin pitää sitä, että asianomainen on jo saattanut asian julkisuuteen. Julkisuuteen antaminen ei kuitenkaan milloinkaan saisi vaarantaa asianomaisen tai hänen lähiomaistensa turvallisuutta.

37 §. Pakolainen. Pykälässä säädettäisiin, kenellä on Suomessa pakolaisasema. Säännöksen tarkoituksena ei ole poiketa pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen pakolaisen määritelmästä, vaan ainoastaan määritellä, ketkä Suomessa ovat pakolaisia.

Pakolainen on ensinnäkin ulkomaalainen, jolle on Suomessa annettu turvapaikka. Turvapaikan antaminen tapahtuu ulkomaalaisen Suomessa tekemän hakemuksen perusteella.

Toiseksi pakolaisia ovat ne, joita Suomi ottaa Yhdistyneiden Kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun pyynnöstä uudelleen sijoitettaviksi (esimerkiksi kiintiöpakolaiset ja hätätapaukset).

Pakolaisen perheenjäsenet, jotka perheenyhdistämishojelman puitteissa otetaan Suomeen, ovat myös pakolaisia. Perheenjäseniksi lasetaan avio- tai avopuoliso ja alaikäiset lapset sekä lisäksi alaikäisen turvapaikan saaneen tai kiintiöpakolaisen isä, äiti, alaikäinen sisar ja veli.

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi myös pakolaisselvityksen antamisesta. Pakolaisselvitys on asiakirja, jossa todetaan, että henkilö on pakolainen. Koska pakolaisasema selviää muun muassa pakolaisen matkustusasiakirjasta, ehdotetaan, että pakolaisselvitys annetaan vain eri pyynnöstä.

38 §. Pakolaisuuden lakkaaminen. Ehdotukseen on otettu pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen 1 artiklan c kohtaa vastaava säännös pakolaisaseman lakkaamisesta. Pakolaisaseman lakkaaminen ei tarkoita sitä, että pakolaisena maassa oleskellut henkilö joutuisi poistumaan maasta, vaan hän voi jatkaa oleskeluaan "tavallisena ulkomaalaisena".

Pakolaisaseman lakkaaminen on itsestään vaikuttava tosiseikka, josta ei tehtäisi erillistä päätöstä. Lakkaaminen voitaisiin todeta oleskelulupahakemuksen käsittelyn yhteydessä.

6 luku. Maahantulon estäminen ja maasta poistaminen

39 §. Rajalta käännättämisen perusteet. Rajalta käännättämisen perusteista säädetään voimassa olevan ulkomaalaislain 8 §:ssä. Rajalta

käännyttämisen perusteita on ehdotuksessa selkeytetty. Lisäksi ehdotetaan eräitä perusteita kokonaan poistettavaksi.

Pohjoismaisen passintarkastussopimuksen määräykset on muutosehdotuksessa otettu huomioon.

Pykälän 1 momentin mukaan rajalta voitaisiin käännättää ulkomaalainen, jolla ei ole maahantuloon vaadittavaa passia, viisumia tai oleskelulupaa (1 kohta).

Säännös siitä, että ilman vaadittavaa työ lupaa maahan pyrkivä voidaan käännättää rajalta, ehdotetaan edelleen säilytettäväksi (2 kohta).

Rajalta voitaisiin edelleen käännättää ulkomaalainen, joka kieltäytyy antamasta passintarkastuksessa tarpeellisia tietoja henkilöllisyydestään tai matkastaan. Ulkomaalaisen henkilöllisyyden selvittäminen saattaa olla tarpeen tarkempien tietojen saamiseksi ulkomaalaisesta ja hänen maahantulostaan. Sen sijaan ehdotetaan luovuttavaksi käännättämisperusteena siitä, että maahan saapuva tahallaan antaa edellä mainituista seikoista vääriä tietoja. Tahallisuuden arviointi saattaa rajanylityspaikalla olla vaikeaa (3 kohta).

Ulkomaalainen, joka tarvittavien varojen puuttumisen vuoksi on kykenemätön huolehtimaan maassa oleskelustaan ja maasta poistumisestaan, voitaisiin edelleen käännättää rajalta. Varojen riittävyyttä arvioitaessa otettaisiin huomioon oleskelun arvioitu kesto ja sen tarkoitus, majoittumismuoto sekä se, onko ulkomaalaisella maassa oleva vastaanottaja, jolla on mahdollisuus, mikäli ulkomaalaisen omat varat eivät riitä, vastata vieraansa maassa oleskelusta ja maasta poistumisesta aiheutuvista kustannuksista. Maastapoistumiskustannusten arvioimiseen vaikuttaa ulkomaalaisen matkustusta. Myös pohjoismaisen passintarkastussopimuksen mukainen takaisinottovelvollisuus otettaisiin huomioon (4 kohta).

Varojen riittävyyden toteaminen on välttämätöntä ennen kaikkea sen vuoksi, että välttäisiin tilanteilta, jolloin valtio joutuu huolehtimaan ulkomaalaisen oleskelukustannuksista sekä hänen maasta poistumisestaan aiheutuvista kuluista, jotka saattavat olla huomattavat.

Lakiin ei enää ehdoteta otettavaksi säännöstä siitä, että muusta syystä kuin varojen puuttumisen vuoksi maassa oleskelustaan ja maasta poistumisestaan huolehtimaan kykenemätön voitaisiin käännättää rajalta.

Ulkomaalainen, jonka perustellusti voidaan epäillä elättävän itsensä täällä epärehellisin keinoin voitaisiin edelleen käännättää rajalta. Kyseeseen saattaisi tulla luvaton varojen kerääminen tai muun toiminnan lainvastaisuus. Säännöksen sanamuotoa ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että sanan "olettaa" tilalle muutetaan sana "arvioida" (5 kohta).

Kuudenteen käännättämisperusteeseen ehdotetaan muiden Pohjoismaiden lainsäädännön mukaisesti lisättäväksi Suomen ohella "tai muussa Pohjoismaassa". Rangaistusasteikko on nostettu yhteen vuoteen, kuten maasta karkottamista (42 §) koskevassa säännöksessä.

Voimassa olevan ulkomaalaislain 8 §:n 1 momentin 7 kohtaa vastaava säännös ehdotetaan otettavaksi lakiin sellaisenaan.

Pykälän 1 momentin 6 ja 7 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa ulkomaalaisen edellytetään jo aiemmin toimineen niin, että hänen perustellusti voidaan täällä olettaa jatkavan kiellettyä toimintaa. Kyse voi olla henkilöstä, joka on tuomittu rikoksesta vapausrangaistukseen tai jota perustellusti epäillään osallisuudesta terroristitoimintaan. Myös kiellettyyn toimintaan ilmeisesti tarkoitettujen varusteiden tai välineiden mukanaolon voidaan katsoa muodostavan perusteen rajalta käännättämiseen.

Ehdottomana käännättämisperusteena säilyisi edelleen se, että ulkomaalainen on määrätty maahantulokieltoon Suomessa tai toisessa Pohjoismaassa. Kaikki Pohjoismaat käyttävät maahantulokieltoa maasta karkottamisen lisäseuraamuksena. Pohjoismaisesta passintarkastussopimuksesta johtuen maahantulokieltoa valvotaan yhteisesti siten, että jokainen Pohjoismaa ottaa maahantulokielto-asetteloonsa toisen Pohjoismaan maahantulokieltoon asettaman ulkomaalaisen ja passintarkastusviranomaiset valvovat kiellon noudattamista kussakin Pohjoismaassa. Maahantulokielto on siten tärkeä ulkomaalaisen valvontakeino.

40 §. Rajalta käännättäminen. Rajalta käännättäminen olisi suoritettava passintarkastuspaikalla tai muualla niin pian kuin on voitu selvittää, voidaanko ulkomaalaisen maahantulo sallia.

Pykälään ehdotetaan lisäksi otettavaksi non-refoulement -periaatteen sisältävä säännös siitä, että ketään ei saa käännättää rajalta alueelle, jolla hän voi joutua turvapaikan saamisen edellytyksiä koskevassa pykälässä (30 §) tarkoitettua vainon kohteeksi tai alueelle, jolta hänet voitaisiin lähettää sellaiselle alueelle.

41 §. Rajalta käännättämisestä päättäminen. Rajalta käännättämispäätöksen tekemistä koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi siten, että ne vastaavat nykyistä käytäntöä. Rajalta käännättämisestä päättäisi siis pääsääntöisesti passintarkastaja tai poliisi sisäasiainministeriön antamien ohjeiden mukaan.

Koska on osoittautunut, että tapauksista osa on erityisen vaikeita ratkaista, ehdotetaan pykälään otettavaksi säännös, jonka mukaan passintarkastajan tai poliisin tulee saattaa asia sisäasiainministeriön ratkaistavaksi, mikäli asialla on merkitystä käännättämisperusteiden soveltamisen kannalta. Ohjeissa määriteltäisiin tarkemmin, missä tilanteessa asia on saatettava sisäasiainministeriön ratkaistavaksi.

Mikäli ulkomaalainen on hakenut turvapaikkaa, tulisi rajalta käännättäminen saattaa sisäasiainministeriön päätettäväksi. Päätös asiassa voitaisiin tehdä vasta, kun turvapaikkakysymys on ratkaistu.

Rajaltakäännättämispäätöksen perustelemiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota.

42 §. Maasta karkottamisen perusteet. Pykälä vastaa nykyisen ulkomaalaislain 18 §:ää. Pykälässä on säännökset siitä, milloin ulkomaalainen voidaan karkottaa maasta. Luettelo karkotusperusteista on tyhjentävä.

Karkottamisperusteita olisi edelleen viisi. Ulkomaalainen voitaisiin karkottaa, mikäli hän oleskelee maassa ilman vaadittavaa passia, viisumia tai oleskelulupaa (1 kohta). Lievä laiminlyönti lupien uusimisessa tai se seikka, että ulkomaalainen on kadottanut passinsa, eikä vielä ole saanut uutta tilalle, ei luonnollisesti-kaan tulisi karkotusperusteena kyseeseen. Passin, viisumin tai oleskeluluvan puuttuminen ovat myös rajalta käännättämisperusteita.

Tärkeänä on pidettävä, että ulkomaalaiselle, jolta puuttuu passi, viisumi tai oleskelulupa, varataan ensin tilaisuus itse poistua maasta omien tai muualta saamiensa varojen turvin, ennen kuin häntä ryhdytään valtion varoin poistamaan maasta.

Passi tai muu vastaava asiakirja ovat ainoa riittävän luotettava asiakirja, josta ulkomaalaisen henkilöllisyys voidaan todeta. Tämän vuoksi ulkomaalaisen maassa oleskelua ei tulisi hyväksyä ilman voimassa olevaa passia. Passin puuttuminen saattaa johtua myös sen luvottomasta luovuttamisesta toisen henkilön käyttöön.

Viisumin puuttuminen saattaa johtua anteeksiannettavasta seikasta. Viisumin puuttu-

minen saattaa kuitenkin johtua myös siitä, että ulkomaalainen on saapunut Suomeen salaa välttämättä maahantulotarkastuksen. Passin tai viisumin katsottaisiin puuttuvan myös, jos ulkomaalaisella on väärennetty passi tai viisumi.

Mikäli ulkomaalaiselta puuttuu oleskelulupa, voitaisiin hänet myös karkottaa maasta. Oleskeluluvan puuttuminen saattaa johtua siitä, että se on peruutettu, tai siitä, että ulkomaalaisen turvapaikkahakemus on hylätty. Se saattaa olla myös osoitus siitä, että ulkomaalainen ei halua ilmoittautua viranomaisille ja hakea oleskelulupaa.

Voimassa olevan lain 18 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdassa mainittuja seikkoja ei ehdoteta säilytettäväksi perusteina maasta karkottamiselle. Ulkomaalaisasemaa koskevasta asiasta annettujen säännösten ja määräysten noudattamatta jättäminen on muulla tavoin sanktioitu. Lisäksi 2 kohdan säännöstä on harvoin sovellettu. Mitä taas tulee yhteiskuntaa kohtaan laissa säädetyn velvollisuuden täyttämättä jättämiseen, on tällaisen velvollisuuden täyttäminen entistä hankalampaa, mikäli velvoitettu oleskelee maan ulkopuolella.

Voimassa olevan lain 18 §:n 1 momentin 4 kohdan säännökset ehdotetaan otettavaksi lakiin kahtena eri kohtana. Maassa pysyvästi oleskelevat alkoholin tai muun huumausaineen väärinkäyttäjät tulisi pyrkiä ensisijaisesti ohjaamaan hoitoon. Ulkomaalainen, joka on lyhyen maassa oleskelun aikana saattanut itsensä kykenemättömäksi huolehtimaan itsestään, voitaisiin karkottaa maasta (2 kohta). Säännöksessä tarkoitetaan lähinnä tapausta, jossa ulkomaalainen turistimatkan aikana kulluttamalla loppuun maassa oleskeluaan ja maasta poistumistaan varten tarpeelliset varat on saattanut itsensä kykenemättömäksi huolehtimaan itsestään.

Maasta voitaisiin edelleen karkottaa myös ulkomaalainen, joka on syyllistynyt rikokseen, josta säädetty rangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta (3 kohta). Säännöksen mukaan voitaisiin karkottaa myös ulkomaalainen, joka on syyllistynyt toistuvasti rikoksiin.

Rikokseen syyllistymisen perusteella karkottaminen edellyttää, että ulkomaalainen on tuomittu rangaistukseen. Tuomion ei kuitenkaan tarvitsisi olla lainvoimainen. Karkottamispäätökseen vaikuttaisi rangaistuksen määrän lisäksi myös rikoksen laatu.

Ulkomaalainen, joka käyttäytymisellään on osoittanut olevansa vaaraksi muiden henkilö-

kohtaiselle turvallisuudelle, voitaisiin karkottaa maasta (4 kohta). Vaara voi ilmetä esimerkiksi toistuvana väkivaltana muita kohtaan. Säännöstä on muutettu siten, että siinä korostuu viranomaisen huomattava näyttövelvollisuus. Lähtökohtaisesti vaarallisuustapauksissa tulisi odottaa tuomioistuimen päätöstä ja perustella maasta karkottaminen rikosperusteisesti.

Ulkomaalainen, joka on ryhtynyt taikka jonka voidaan aikaisemman toimintansa perusteella tai muutoin perustellusti olettaa ryhtyvän sabotaasiin, vakoiluun, luvattomaan tiedustelutoimintaan taikka Suomen suhteita vieraaseen valtion vaarantavaan toimintaan, voitaisiin ehdotuksen mukaan edelleen karkottaa maasta (5 kohta).

Pakolaisen karkottamista koskeva säännös ehdotetaan pysytettäväksi samanlaisena kuin se on voimassa olevassa ulkomaalaislaissa. Säännös on sopusoinnussa pakolaisten oikeusasemaa koskevan sopimuksen 32 ja 33 artiklan kanssa. Pakolaisten oikeusasemaa koskevan sopimuksen 33 artiklan tarkoittamana erityisen törkeänä rikoksena pidettäneen törkeää rikosta silloin, kun on olemassa rangaistusta koventavia perusteita. Mikäli osoittautuu, että ilman suuria vaikeuksia ei ole löydetävissä maata, jonne pakolainen voitaisiin karkottaa, tulisi harkita, onko karkottamispäätöksen tekeminen lainkaan tarkoituksenmukaista.

43 §. *Maasta karkottaminen.* Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi non-refoulement -periaatteen sisältävä kielto ja viittaus 30 §:ään.

Maasta karkottaminen on harkinnanvarainen toimi, jossa olosuhteita on tarkasteltava kokonaisuutena. Huomioon otettavia seikkoja ovat etenkin ulkomaalaisen siteet Suomeen. Tällaisina siteinä tulisivat pykälän 1 momentin mukaan kyseeseen muun muassa lapsen ja vanhemman suhde, Suomessa oleva puoliso, maassa oleskelun pituus sekä 42 §:n 1 momentin 3 kohdan tapauksessa myös rikoksen tai rikosten laatu.

Pohjoismaiden kansalaisten erityisen aseman huomioon ottaen heidän karkottamisensa pitäisi tulla kyseeseen vain erittäin harvinaisissa poikkeustapauksissa.

Pysyvän oleskeluluvan saaneen karkottaminen voisi tapahtua vain erittäin painavasta syystä. Mikäli ulkomaalainen on syntynyt Suomessa ja asunut täällä koko elämänsä samaten kuin silloin, kun ulkomaalainen on suomalais-

ta syntyperää, maasta karkottaminen tuskin tulee kyseeseen.

44 §. *Maasta karkottamisesta päättäminen.* Pykälä on samansisältöinen kuin voimassa olevan lain 19 §. Sitä ehdotetaan kuitenkin muutettavaksi siten, että ulkomaalaisvaltuutetulle ja ulkomaalaiselle tulee aina varata tilaisuus tulla kuulluksi ulkomaalaisen karkottamista koskevassa asiassa.

45 §. *Maahantulokiello.* Maahantulokielloa koskevia säännöksiä ei ehdoteta sisällöllisesti muutettaviksi verrattuna voimassa olevaan lakiin.

Maahantulokiellon määrittämisestä ilmoitetaan muihin Pohjoismaihin ja kaikkien Pohjoismaiden maahantulokiellot otetaan Pohjoismaille yhteiseen maahantulokielloluetteloon. Maahantulokiello on myös ehdoton rajalta käännyttämisperuste pohjoismaisen passintarkastussopimuksen ja ulkomaalaislain mukaan.

Maahantulokiellon peruuttamisen osalta ehdotetaan lakiin otettaviksi ne perusteet, jolloin peruuttaminen voisi tapahtua. Kielto tulisi voida peruuttaa muuttuneiden olosuhteiden vuoksi kokonaan tai osittain taikka silloin, kun tärkeät henkilökohtaiset syyt puoltavat kiellon peruuttamista. Henkilökohtaisina syinä voitaisiin ajatella esimerkiksi tärkeää perhetapahtumaa.

Tärkeänä on lisäksi pidettävä, että maahantulokiellon pituuteen saa itsenäisesti hakea muutosta. Tästä ehdotetaan säädettäväksi muutoksenhakua koskevassa luvussa.

46 §. *Takaisin kuljettaminen ja erinäiset kustannukset.* Pääsääntöisesti tulee rajalta käännytetyn ulkomaalaisen itse huolehtia kustannuksista, jotka aiheutuvat siitä, että hän joutuu palaamaan lähtöpaikkakunnalleen. Usein ulkomaalaisella itsellään ei kuitenkaan ole varoja, joilla hän pystyisi suorittamaan paluukuljetuksesta aiheutuvat kustannukset. Tällöin on ulkomaalaisen tänne kuljettanut liikenteenharjoittaja velvollinen kuljettamaan hänet takaisin sinne, mistä hänet otettiin kuljettavaksi. Kuljetusvelvollisuus olisi kaikilla liikenteenharjoittajilla, ja se koskisi jokaista rajalta käännytettyä käännyttämisperusteesta riippumatta. Rajalta käännytetty ja liikenteenharjoittaja voisivat kuitenkin tehdä sopimuksen muustakin kohteesta, johon palauttaminen tapahtuu. Pohjoismaiden passintarkastussopimus on otettava palauttamiskohteen valinnassa huomioon ja rajalta käännytetyn pääsy kohteeseen tulee luonnollisesti varmistaa.

Toisinaan rajalta käännytetty tarvitsee saat-tajan paluumatkaa varten. Mikäli liikenteen-harjoittajalla on ollut mahdollisuus havaita ulkomaalaisen maahantulon edellytysten puut-tuminen, ehdotetaan että liikenteenharjoittaja olisi velvollinen kuljettamaan myös saat-tajan omalla kustannuksellaan.

Pykälä vastaa voimassa olevan lain 22 §:ää.

7 luku. Turvaamistoimet

47 §. Ilmoittautumisvelvollisuus ja muut val-vontakeinot. Säilöönottoa tulisi käyttää vain silloin, kun muiden valvontakeinojen ei katso-ta riittävästi takaavan ulkomaalaiseen kohdis-tettavien toimien tehokkuutta. Tämän korosta-miseksi ehdotetaan, että ilmoittautumisvelvol-lisuudesta ja muista valvontakeinoista säädet-täisiin ennen säilöönottoa.

Ehdotetaan, että ulkomaalainen voitaisiin määrätä ilmoittautumaan määräaikoina poliis-in luona, kun sen selvittäminen, voidaanko hänen maahantulonsa sallia, sitä erityisesti vaatii taikka kun hänet on päätetty käännyttää rajalta, tai karkottaa maasta taikka kun häntä koskevaa sellaista päätöstä valmistellaan.

Maahantulon edellytysten tarkistaminen saattaa edellyttää myös turvapaikkaa hakeneen ulkomaalaisen määräämistä velvolliseksi il-moittautumaan poliisiin luona. Turvapaikan hakeminen on yksi maahantulon muoto.

Muiksi valvontakeinoiksi ilmoittautumisvel-vollisuuden lisäksi ehdotetaan passin tai mat-kalipun luovuttamista poliisin haltuun tai va-kuuden asettamista. Valvontakeinona voita-neen käyttää myös sellaisen olinpaikan ilmoit-tamista, josta ulkomaalainen on tavoitettavis-sa.

Pykälässä mainittuja valvontakeinoja voitai-siin käyttää joko yksinään tai toisiinsa yhdis-tettyinä.

48 §. Säilöönotto. Milloin 47 §:ssä maini-tuissa tapauksissa valvontakeinojen ei katsota riittävän ja mikäli ulkomaalaisen henkilökoh-taiset ja muut olosuhteet huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa, että ulkomaalainen ilman säilöönottoa piileskelee tai tekee rikoksia Suomessa tai jos hänen henkilöllisyytensä on selvittämättä, voitaisiin hänet ehdotuksen mu-kaan ottaa säilöön. Tässä yhteydessä huomiota halutaan kiinnittää myös lakiehdotuksen 1 §:ään, jonka mukaan ulkomaalaisen oikeuk-

sia ei saa rajoittaa enempää kuin on välttämä-töntä.

Alle 18-vuotiaan osalta ehdotetaan, että en-nen säilöönottoa tulisi kuulla sosiaaliviran-omaista tai ulkomaalaisvaltuutettua. Säilöön ottamista ei tulisi kuin erittäin poikkeuksellis-sa oloissa käyttää alle 15-vuotiaaseen, eikä perheenjäseniä tulisi erottaa toisistaan. Käy-tännössä säilöönotto tuskin tulisi kyseeseen vastoin ulkomaalaisvaltuutetun tai sosiaalivi-ranomaisen kantaa. Myös 15—18 -vuotiaan säilöönottoa tulisi mahdollisimman pitkälle välttää.

Ikäraja 18 vuotta on yhdenmukainen lasten-suojelulaissa ja Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa käytetyn ikärajan kanssa.

Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuk-sia koskevan yleissopimuksen mukaan on va-paudenriistoon turvauduttava vasta viimeiseksi ja mahdollisimman lyhyen ajan. Mainitun yleissopimuksen mukaan tulee vapaudenriiston kohteeksi joutunut lapsi pitää erillään aikuisis-ta, paitsi silloin, kun katsotaan olevan lapsen edun mukaista menetellä toisin. Jokaisella lap-sella on tämän yleissopimuksen mukaan oikeus pitää yhteyttä perheeseensä.

Säilöön otetun ulkomaalaisen asia tulisi luonnollisesti käsitellä kiireellisenä.

Rikoksesta epäillyn kiinniottamisesta, pidät-tämisestä ja vangitsemisesta säädetään pakko-keinolaissa.

49 §. Säilöönnotosta päättäminen. Päätöksen säilöön ottamisesta tekisi se paikallispoliisin, keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai liikku-van poliisin päällystöön kuuluva poliisimies, jolle asian käsittely kuuluu.

Säilytyspaikan suhteen tähdennetään, että ulkomaalaislain nojalla säilöön otettuja varten tulisi olla erityinen oleskelupaikka. Ulkomaai-slain nojalla säilöön otettuja ei tulisi sijoit-taa poliisin pidätystiloihin tai yleiseen vanki-laan muutoin kuin erittäin painavista syistä.

Perheellisiä ei tule erottaa toisistaan. Oikea säilytyspaikka on tällöin normaali asuin-huoneisto, jossa perhe voi yhdessä oleskella valvonnassa. Turvapaikanhakijat voidaan majoittaa pakolaiskeskukseen.

Säilöön otetun vapautta tulisi rajoittaa vain siinä määrin, kuin säilöön ottamisen tarkoitus ja säilössä pitämisen varmuus sekä järjestyksen säilyminen edellyttävät.

50 §. Säilöönnotosta ilmoittaminen ja tuo-mioistuinkäsittely. Ihmisoikeussopimukset

edellyttävät säilöönottopäätöksen saattamista pikaisesti tuomioistuimen käsiteltäväksi. Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 4 kappaleen mukaan jokaisella, jolta on riistetty hänen vapautensa, on oikeus vaatia, että vapaudenriiston laillisuus tutkitaan pikaisesti tuomioistuimessa ja että hänet vapautetaan, mikäli toimenpide ei ole laillinen. Vastaava määräys sisältyy myös Yhdistyneiden Kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 9 artiklan 4 kappaleeseen.

Ehdotetaan, että säilöönnotosta päättäneen poliisimiehen tulisi viipymättä ja viimeistään säilöön ottamista seuraavana päivänä ennen virka-ajan päättymistä ilmoittaa toimenpiteestä sen paikkakunnan yleiselle alioikeudelle, jossa säilössä pitäminen tapahtuu tai kiireellisessä tapauksessa muullekin alioikeudelle sen mukaan kuin oikeusministeriö tarkemmin määrää. Ilmoitus voisi tapahtua myös puhelimitse, mutta tällöin se tulisi viipymättä vahvistaa kirjallisesti. Tarkoitus on, että oikeusministeriö vahvistaa päivystysjärjestelmän kuultuaan hovioikeuksia. Päivystävät alioikeudet määrätäisiin hovioikeuspiireittäin jokaista viikonloppua varten, ja ne käsittelevät vuorollaan kyseisen piirin säilöön ottamista koskevat asiat.

Säilöön ottamista koskeva asia tulisi ottaa tuomioistuimessa käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua säilöön ottamisesta. Määräaika laskettaisiin siitä hetkestä, kun poliisi on kirjannut henkilön säilöön otetuksi, eikä siitä, kun asiasta on ilmoitettu yleiselle alioikeudelle.

Istunnossa tulisi olla läsnä säilöön otetun lisäksi myös säilöönnotosta päättäneen poliisimiehen tai hänen määräämänsä muun virkamiehen hakijana. Mikäli tulkki olisi tarpeen, tulisi poliisin huolehtia tulkin hankkimisesta.

51 §. Päätös säilöön ottamista koskevassa asiassa. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi säilöönottopäätöksen sisällöstä. Mikäli tuomioistuin havaitsee, että säilössä pitämisen edellytyksiä ei ole olemassa, tulee säilöön otettu määrätä päästettäväksi heti vapaaksi. Mikäli edellytyksiä säilössä pitämiseksi sen sijaan on olemassa, tulee tuomioistuimen määrätä säilöön otettu passitettavaksi säilöön otettuja ulkomaalaisia varten varattuun tai muuhun sopivaan säilytyspaikkaan. Koska ulkomaalaisia säilöön otettuja varten ei toistaiseksi ole varattu erityisiä säilytyspaikkoja, tullaan säilöön

otettu ulkomaalainen useimmiten passittamaan poliisin suojiin.

Päätöksen säilöön otetun pitämiseksi edelleen säilössä voi edellä 50 §:n mukaan tehdä muikin kuin säilyttämispaikkakunnan alioikeus. Tästä syystä ehdotetaan säädettäväksi, että päätöksen tehneen tuomioistuimen tulee näissä tapauksissa viipymättä ilmoittaa päätöksestään säilyttämispaikkakunnan alioikeudelle. Säilyttämispaikkakunnan alioikeudella on oltava tieto säilöönnotosta, sillä se saattaa joutua ottamaan säilöön ottamista koskevan asian uudelleen tutkittavaksi, kuten jäljempänä 53 §:ssä säädetään.

52 §. Säilöön otetun päästäminen vapaaksi. Säilössä pitämisen edellytykset saattavat lakata pianakin säilöönottopäätöksen tekemisen jälkeen. Jotta ulkomaalainen ei joutuisi olemaan säilössä säilöönnoton edellytysten lakkaamisen jälkeen, ehdotetaan säädettäväksi, että säilöön ottamisesta päättäneen poliisimiehen tulisi heti määrätä säilöön otettu päästettäväksi vapaaksi, mikäli säilössä pitämisen edellytykset lakkaavat. Mikäli tuomioistuin olisi päättänyt säilöön otetun pitämisestä edelleen säilössä, tulisi vapaaksi päästämisestä ilmoittaa säilyttämispaikkakunnan alioikeudelle. Ilmoitus tapahtuisi samalla tavalla kuin säilöön ottamista koskeva ilmoitus. Puhelimitse tapahtunut ilmoitus tulisi viipymättä vahvistaa kirjallisesti.

53 §. Säilöön ottamista koskevan asian uudelleen käsittely. Säilöönnoton aikaa ei ehdoteta rajoitettavaksi. Jotta säilöönnoton edellytysten olemassaolo voitaisiin ajoittain tarkistaa, ehdotetaan säädettäväksi, että tuomioistuimen tulisi vapaudenriiston jatkuessa ottaa säilöönnottoa koskeva asia omasta aloitteestaan aina viimeistään kahden viikon kuluttua uudelleen käsiteltäväksi. Kahden viikon aika laskettaisiin päätöksestä, jolla tuomioistuin on määrännyt säilöön otetun pidettäväksi edelleen säilössä.

54 §. Yhitydenotto-oikeus. Säilöön otetulla ulkomaalaisella olisi ehdotuksen mukaan oikeus ottaa yhteyttä lähiomaisensa, kotimaansa edustajan, ulkomaalaisvaltuutetun ja maassa olevan vastaanottajan lisäksi myös oikeusavustajaan. Tästä oikeudesta tulisi ilmoittaa ulkomaalaiselle säilöönottopäätöksessä.

55 §. Henkilöllisyyden todentaminen ja oleskelua koskevien tietojen antaminen. Ulkomalaisen passista voidaan todeta hänen henkilöllisyytensä ja passissa olevista leimauksista hänen oikeutensa oleskella maassa. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että ulkomalaisen

tulee poliisin tai muun viranomaisen kehotuksesta esittää passinsa.

Ulkomaalaislain säännösten noudattamista valvoo poliisi. Lakiehdotuksessa on poliisille lisäksi annettu useita lupahallintoon liittyviä tehtäviä. Tästä syystä ehdotetaan säännös ulkomaalaisen velvollisuudesta kutsusta saapua poliisin luo antamaan tietoja oleskelustaan otettavaksi myös uuteen lakiin.

56 §. Maastapoistumiskielto. Maastapoistumiskieltoa ei ulkomaalaislain voimassa ollessa ole käytetty kuin eräissä harvoissa tapauksissa. Eräissä tilanteissa sen käyttäminen on kuitenkin perusteltua, muun muassa poliisitutinnan, tuomioistuinkäsittelyn tai rangaistuksen täytäntöönpanon kannalta. Maastapoistumiskieltoa tulisi käyttää rajoitetusti, ja se tulisi kumota niin pian kuin kiellon tarkoitus on saavutettu.

8 luku. Muutoksenhaku

57 §. Muutoksenhaku passintarkastusviranomaisen tai poliisin päätökseen. Ulkomaalaisasioiden luonteen johdosta on tärkeää, että muutoksenhakumenettely on yksinkertainen ja nopea ja antaa riittävän oikeusturvan. Muutosta haettaisiin passintarkastusviranomaisen tai poliisin päätökseen lääninoikeudelta. Lääninoikeuden päätökseen ei saisi valittamalla hakea muutosta.

58 §. Muutoksenhaku turvapaikkalautakunnan päätökseen. Se, annetaanko turvapaikka ehdotetun 30 §:n mukaan vai evätäänkö se ehdotetun 31 §:n nojalla, on oikeusharkintaa.

Kun turvapaikan antaminen kuitenkin riippuu valtion harkinnasta, eikä pakolaisella ole subjektiivista oikeutta saada turvapaikkaa, perustuu turvapaikan antaminen viime kädessä tarkoituksenmukaisuusharkintaan. Mikäli muutoksenhakuasteena olisi tuomioistuin, joutuisi se ratkaistua asian oikeuskysymyksen osalta siirtämään tarkoituksenmukaisuuskysymyksen korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetun lain 5 §:n nojalla valtioneuvoston ratkaistavaksi.

Tästä syystä ehdotetaan, että turvapaikkalautakunnan päätökseen haettaisiin muutosta valtioneuvostolta. Asian käsittely valtioneuvostossa voidaan tarvittaessa voimassa olevien säännösten nojalla järjestää yksityiskohtaisemmin. Turvapaikkalautakunnan yksimielisestä päätöksestä, jolla lautakunta toteaa hakemuk-

sen olevan selvästi perusteeton, ei kuitenkaan saisi valittaa.

Asia on mahdollista saattaa korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi tuomionpurkuteitse niin kuin asiasta on säädetty ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (200/66).

59 §. Muutoksenhaku sisäasiainministeriön päätökseen. Sisäasiainministeriön päätökseen muutosta haettaisiin korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Muutosta voisi hakea päätökseen, jolla ulkomaalainen on käännytetty rajalta tai karkotettu maasta taikka määrätty maahantulokielttoon tai maastapoistumiskieltoon. Myös viisumin ja oleskeluluvan peruuttamiseen ja pysyvän oleskeluluvan epäämiseen olisi oikeus hakea muutosta. Viisumin tai oleskeluluvan peruuttamispäätökseen ei ehdotuksen mukaan saisi hakea muutosta, jos ulkomaalainen ei vielä ole saapunut Suomeen. Valitusoikeuden puuttuminen johtuu siitä periaatteesta, että ulkomaalaisella ei ole ehdotonta oikeutta päästä vieraaseen valtioon.

60 §. Valitusoikeuden rajoitukset. Valitusoikeutta ei olisi viisumin tai määräaikaisen oleskeluluvan epäämispäätöksestä. Muutoksenhakuoikeuden puuttuminen johtuu edellä kerrotusta periaatteesta, jonka mukaan ulkomaalaisella ei ole ehdotonta oikeutta päästä vieraaseen valtioon, oleskella ja tehdä ansiotyötä siellä.

61 §. Valitusmenettely. Ulkomaalaisen oikeusturvan parantaminen on ulkomaalaislain uudistamisen tärkeimpiä tavoitteita. Muutoksenhakuoikeutta ehdotetaan olennaisesti lisättäväksi. Myös karkotuspäätöksen yhteydessä annettuun maahantulokieltopäätökseen saisi erikseen hakea muutosta. Tällä tarkoitettaisiin myös päätöstä, jolla sisäasiainministeriö ei ole peruuttanut maahantulokieltola.

Valitus olisi käsiteltävä kiireellisenä. Ehdotetaan, että valitusasiakirjat voisi jättää myös Suomen ulkomaanedustustoon. Edustuston tulisi viipymättä toimittaa asiakirjat valitusviranomaiselle.

Lain mukaan valituskelpoisiin päätöksiin tulisi liittää valitusosoitus. Laissa mainitut muutoksenhaun rajoitukset eivät luonnollisestikaan estä ylimääräisten muutoksenhakukeinojen käyttöä.

62 §. Eräiden päätösten täytäntöönpanonkelpoisuus. Pykälä vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 35 §:ää. Siihen on ainoastaan tehty muista ehdotuksista johtuvia tarkistuksia.

63 §. *Tiedoksianto.* Päätöksen tiedoksianto on oikeusturvan kannalta tärkeä. Myös päätöksen lainvoimaiseksi tuleminen edellyttää, että päätös on annettu tiedoksi asianosaiselle. Tiedoksiannossa on pääsääntöisesti noudatettava tiedoksiannosta hallintoasioissa annettua lakia (232/66). Eräissä tapauksissa tämä ei kuitenkaan ole mahdollista, jolloin päätös voitaisiin antaa tiedoksi ulkomaalaisen kansalaisuus- tai kotivaltion edustustoon.

Tiedoksiantoa koskevat säännökset vastavat voimassa olevan lain 31 §:ää.

64 §. *Vieraan kielen käyttö.* Kielilain (148/22) mukaan päätökset annetaan maan virallisilla kielillä. Ulkomaalaisella tulisi olla oikeus saada häntä koskevasta päätöksestä tieto vieraalla kielellä. Tiedon saamisella tarkoitettaisiin, että päätös tulkittaisiin ulkomaalaiselle siten, kuin siitä asetuksella tarkemmin säädetään.

Siitä, mitkä ovat ne kielet, joilla ulkomaalaisella on oikeus saada päätöksestä tieto, ehdotetaan myös säädettäväksi asetuksella. Ensisijaisesti tulisivat kyseeseen kansainvälisen kanssakäymisen kannalta yleisimmät kielet.

9 luku. Rangaistussäännökset

65 §. *Ulkomaalaisrikkomus.* Voimassa olevassa laissa on ulkomaalaislain tai sen nojalla annettujen säännösten rikkominen säädetty yleisesti rangaistavaksi. Koska tällaisten avointen rangaistussäännösten käyttö ei ole suotavaa, ehdotetaan että rangaistavat teot yksilöidään sekä säädetään rangaistus erikseen ulkomaalaiselle ja erikseen työnantajalle.

Passin, viisumin tai oleskeluluvan puute on myös karkotusperuste. Ilmoittautumisvelvollisuuden rikkominen saattaa aiheuttaa sen, että ulkomaalainen määrätään otettavaksi säilöön, mikäli hänen tällöin voidaan katsoa piileskelevän.

66 §. *Työnantajan ulkomaalaisrikkomus.* Pykälässä ehdotetaan rangaistavaksi työnantaja, joka ottaa palvelukseensa ulkomaalaisen tarkistamatta, onko tälle myönnetty vaadittava työluupa.

Teosta, joka sisältää 29 §:n 2 momentin rikkomisen säädetään rangaistus työ sopimuslaissa.

10 luku. Erinäiset säännökset

67 §. *Ulkomaalaisvaltuutettu ja viranomaisen yhteistoiminta.* Ulkomaalaiskuraattorin virka muutetaan ulkomaalaisvaltuutetun viraksi. Ulkomaalaisvaltuutettu toimisi sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä.

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi lisäksi viranomaisen yhteistoiminnasta ulkomaalaisasioissa. Asetuksella on tarkoitus perustaa sisäasiainministeriöön ulkomaalaisasiain yhteistyöryhmä. Yhteistyöryhmä on välttämätön ulkomaalaisasioiden hallinnon hajanaisuuden johdosta.

68 §. *Tiedottaminen ulkomaalaisvaltuutetulle.* Pykälä vastaa voimassa olevan lain 38 §:ää. Pykälää on ulkomaalaiskuraattorin työkokemuksen mukaisesti muutettu siten, että ulkomaalaisvaltuutettu saa tärkeimmät päätökset tietoonsa aina ja muut päätökset silloin, kun katsoo sen tarpeelliseksi.

69 §. *Majoittaminen ja muuttaminen.* Ulkomaalaislailla ei ole tarkoitettu muuttaa väestökirjalainsäädännön tai majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun lain (502/69) mukaista ilmoitusmenettelyä. Pykälään on otettu lähinnä leirintäalueita koskeva säännös, jolla sisäasiainministeriölle annetaan mahdollisuus antaa määräyksiä ulkomaalaisten majoittamista ja muuttamista koskevien ilmoitusten tekemisestä.

70 §. *Poikkeusmääräysten antaminen.* Pykälä vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 30 §:ää, mutta poikkeusmääräysten antamisen edellytyksiä on tarkistettu vastaamaan Suomea velvoittavien ihmisoikeussopimusten vaatimuksia. Säännöstä sovellettaessa on otettava huomioon myös lakiehdotuksen 1 §, jonka mukaan ulkomaalaisen oikeuksia ei saa lakia sovellettaessa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä.

Ilmeinen terrorismin uhka voisi antaa oikeuden poikkeusmääräysten antamiseen.

71 §. *Valvonta.* Lain säännösten noudattamisen valvonta ehdotetaan edelleen säilytettäväksi poliisilla.

72 §. *Tarkemmat säännökset.* Tarkemmat säännökset lain soveltamisesta annettaisiin asetuksella.

73 §. *Voimaantulo.* Pykälässä on lain voimaantulosäännös. Ulkomaalaislailla kumottaisiin 26 päivänä huhtikuuta 1983 annettu ulkomaalaislaki (400/83) myöhempine muutoksineen.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset.

Ulkomaalaislain soveltamista koskevat tarkemmat säännökset ja määräykset annettaisiin asetuksella.

3. Voimaantulo.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan niin pian kuin se on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Ulkomaalaislaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Ulkomaalaisen maahantuloon, maastalähtöön sekä oleskeluun ja työnteekoon Suomessa sovelletaan tätä lakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä sekä Suomea velvoittavia kansainvälisiä sopimuksia.

Ulkomaalaisella tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen.

Lakia sovellettaessa ei ulkomaalaisen oikeuksia saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä.

2 §

Avustajan ja tulkin käyttö

Ulkomaalaisella on oikeus käyttää avustajaa ja tulkkia tämän lain mukaisissa asioissa.

3 §

Maahantulo- ja maastalähtöpaikat

Ulkomaalaisen maahantulo ja maastalähtö on sallittu vain vahvistettujen passintarkastuspaikkojen kautta, jollei Suomea velvoittavasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu.

Sisäasiainministeriö voi antaa luvan maahantuloon ja maastalähtöön muualtakin kuin passintarkastuspaikan kautta.

4 §

Passi

Ulkomaalaisella on maahan saapuessaan ja maassa oleskellessaan oltava koti- tai oleskelumaansa viranomaisen antama voimassa oleva passi.

Asetuksella säädetään, millä edellytyksillä passin asemesta hyväksytään myös henkilöto-distus tai muu vastaava asiakirja.

5 §

Muukalaispassi

Sisäasiainministeriö voi myöntää muukalaispassin maassa olevalle ulkomaalaiselle, jos tämä ei voi saada passia kotimaansa viranomaiselta tai jos siihen muutoin on erityinen syy.

Ulkomaalaiselle, joka on saanut oleskeluluvan suojelun tarpeen vuoksi, sisäasiainministeriö myöntää muukalaispassin.

Muukalaispassiin voidaan tehdä merkintä siitä, että haltijan henkilöllisyyttä ei ole pystytty varmistamaan.

Ennen kuin muukalaispassi luovutetaan, ulkomaalaisen tulee luovuttaa hallussaan oleva matkustusasiakirja sisäasiainministeriölle.

6 §

Pakolaisen matkustusasiakirja

Sisäasiainministeriö myöntää 37 §:ssä tarkoitettulle pakolaiselle pakolaisen matkustusasiakirjan.

Pakolaisen matkustusasiakirjaan voidaan tehdä merkintä siitä, että haltijan henkilöllisyyttä ei ole pystytty varmistamaan.

Ennen kuin pakolaisen matkustusasiakirja luovutetaan, ulkomaalaisen tulee luovuttaa hallussaan oleva matkustusasiakirja sisäasiainministeriölle.

7 §

Muukalaispassin ja pakolaisen matkustusasiakirjan palauttaminen

Muukalaispassi tai pakolaisen matkustusasiakirja on palautettava sisäasiainministeriölle, kun sen haltija on:

- 1) saanut Suomen kansalaisuuden;
- 2) saanut toisen matkustusasiakirjan;
- 3) lakannut olemasta pakolainen;
- 4) palannut pysyvästi kotimaahansa;
- 5) menettänyt oleskeluoikeutensa Suomessa;
- 6) kuollut.

8 §

Lupa maahan saapumiseen ja maassa oleskeluun

Ulkomaalaisella on maahan saapuessaan ja maassa oleskellessaan oltava viisumi tai oleskelulupa, jollei Suomea velvoittavasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu.

Ilman viisumia maahan saapuvalla ulkomaalaiselle voidaan Suomessa myöntää viisumi, jos hän esittää painavan syyn, miksi viisumia ei ole hankittu ennen maahan saapumista.

Ilman oleskelulupaa maahan saapuvalla ulkomaalaiselle voidaan Suomessa myöntää oleskelulupa 20 §:ssä säädetyin edellytyksin.

Viisumivapaudesta säädetään asetuksella.

9 §

Liikkumisoikeus

Ulkomaalainen, jolla on tämän lain mukainen oleskeluoikeus, saa vapaasti asua ja liikua maassa, jollei toisin säädetä tai erityisen säännöksen nojalla määrätä.

10 §

Pohjoismaiden kansalaisten maahantulo, oleskelu ja työnteke

Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisella on oikeus saapua maahan ilman passia suoraan näistä valtioista ja oleskella täällä ilman oleskelulupaa sekä tehdä työtä ilman työlupaa siten kuin näiden valtioiden kesken on sovittu.

2 luku

Matkailu

11 §

Viisumi

Viisumilla tarkoitetaan ulkomaalaiselle matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnettävää maahantulolupaa. Paluuviiisumilla tarkoitetaan kuitenkin oleskeluvuonon saaneelle ulkomaalaiselle myönnettävää lupaa palata maahan.

Viisumin voimassaolon edellytyksenä on, että ulkomaalaisen passi tai muu matkustusasiakirja on voimassa.

12 §

Viisumilajit

Viisumeja ovat kertaviisumi, toistuvaviisumi, kauttakulkuviisumi ja paluuviiisumi.

Kertaviisumi myönnetään enintään kolmen kuukauden oleskelua varten.

Toistuvaviisumi myönnetään enintään kolme kuukautta kerrallaan kestävää oleskelua varten.

Kauttakulkuviisumi myönnetään lukumäärältään rajoitettuja, enintään viisi vuorokautta kerrallaan kestäviä kauttakulkumatkoja varten.

Paluuviiisumi myönnetään yhtä tai useampaa maahanpaluuta varten.

Viisumiin merkitään se enimmäisaika, jonka se oikeuttaa oleskelemaan maassa, sekä maahantulokertojen enimmäismäärä. Viisumi voidaan myöntää enintään passin voimassaolotajaksi.

13 §

Viisumin myöntäminen

Viisumin myöntää ulkomailla Suomen diplomaattinen edustusto tai lähetetyn konsulin vi-rasto. Viisumin voi myöntää myös muu Suomen edustusto, jos ulkoasiainministeriö on antanut tarvittavan valtuuden siinä palvelevalla nimetyllä Suomen kansalaisella.

Ulkoasiainministeriö antaa sisäasiainministeriötä kuultuaan edustustoille ohjeet viisumin-myöntämismenettelystä.

Viisumin ilman viisumia maahan saapuvalla myöntää sisäasiainministeriö tai sen ohjeiden mukaan maahantulopaikan passintarkastusviranomaisen.

14 §

Viisumin peruuttaminen ja raukeaminen

Viisumi voidaan peruuttaa, jos ulkomaalainen on viisumia hakiessaan tietoisesti antanut henkilöllisyyttään koskevia tai muita päätökseen vaikuttaneita vääriä tietoja taikka salannut sellaisen seikan, joka olisi saattanut vaikuttaa päätöksen sisältöön.

Viisumin peruuttaa sisäasiainministeriö. Jos ulkomaalainen ei vielä ole saapunut maahan, viisumin voi peruuttaa myös edustusto, joka on myöntänyt viisumin.

Viisumi raukeaa, kun ulkomaalainen karkotetaan maasta.

3 luku

Oleskelu

15 §

Oleskelulupa

Oleskeluluvalla tarkoitetaan ulkomaalaiselle muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnettävää lupaa toistuvasti saapua maahan ja oleskella täällä.

Oleskeluluvan voimassaolo edellyttää, että ulkomaalaisen passi tai muu matkustusasiakirja on voimassa.

16 §

Oleskelulupalajit

Oleskelulupia ovat määräaikainen oleskelulupa ja pysyvä oleskelulupa.

Määräaikainen oleskelulupa myönnetään vähintään yhdeksi vuodeksi, jollei ulkomaalaisen maassa oleskelun tarkoituksesta muuta johdu tai jollei ulkomaalainen hae oleskelulupaa lyhyemmäksi ajaksi.

Ulkomaalaiselle, joka on ollut Suomen kansalainen tai jonka vanhemmista ainakin toinen on tai on ollut Suomen kansalainen, määräaikainen oleskelulupa myönnetään kahdeksi vuodeksi, jollei hän hae oleskelulupaa lyhyemmäksi ajaksi.

Pysyvä oleskelulupa myönnetään ulkomaalaiselle, joka on oleskellut maassa yhtäjaksoisesti kahden vuoden ajan, jollei hänen maassa oleskelunsa tarkoituksesta muuta johdu tai jollei luvan myöntämistä vastaan ole erityisiä syitä.

17 §

Oleskeluluvan myöntäminen ulkomailla

Oleskeluluvan myöntää ulkomailla Suomen diplomaattinen edustusto tai lähetetyn konsulin virasto. Oleskeluluvan voi myöntää myös muu Suomen edustusto, jos ulkoasiainministeriö on antanut tarvittavan valtuuden siinä palveluvalle nimetylle Suomen kansalaiselle.

Ulkoasiainministeriö antaa sisäasiainministeriötä kuultuaan edustustoille ohjeet oleskeluluvan myöntämismenettelystä.

18 §

Edellytykset oleskeluluvan myöntämiselle ulkomailla

Määräaikainen oleskelulupa voidaan myöntää, jos:

1) ulkomaalaisen lähiomainen asuu Suomessa tai ulkomaalaisella on muu side Suomeen;

2) ulkomaalainen tulee opiskelemaan Suomessa olevaan oppilaitokseen ja hänen toimeentulonsa on turvattu;

3) ulkomaalaiselle voidaan myöntää työlupa tai hänen toimeentulonsa Suomessa on muutoin turvattu; taikka

4) painava humanitaarinen tai muu erityinen syy puoltaa luvan myöntämistä.

19 §

Oleskeluluvan myöntäminen Suomessa

Oleskeluluvan ilman oleskelulupaa maahan saapuvalla myöntää sisäasiainministeriö.

Uuden määräaikaisen oleskeluluvan ja pysyvän oleskeluluvan maassa oleskelevalle ulkomaalaiselle myöntää paikallispoliisi. Jollei paikallispoliisi katso voivansa erityisestä syystä myöntää pysyvää oleskelulupaa, sen on saatettava asia sisäasiainministeriön ratkaistavaksi.

Oleskeluluvan Suomessa olevan diplomaattisen edustuston tai lähetetyn konsulin viraston henkilökuntaan kuuluvalla ja hänen perheenjäsenelleen myöntää ulkoasiainministeriö. Henkilökuntaan kuuluvalla kolmannen valtion kansalaiselle ja hänen perheenjäsenelleen sekä henkilökunnan yksityisessä palveluksessa ollevalle oleskeluluvan myöntää kuitenkin sisäasiainministeriö tai paikallispoliisi.

20 §

Edellytykset oleskeluluvan myöntämiselle Suomessa

Ilman oleskelulupaa maahan saapuvalla voidaan määräaikainen oleskelulupa myöntää Suomessa, jos:

1) ulkomaalainen on ollut Suomen kansalainen tai ainakin toinen hänen vanhemmistaan on tai on ollut Suomen kansalainen;

2) ulkomaalainen on jo ennen Suomeen saapumistaan asunut yhdessä Suomessa asuvan aviopuolisonsa kanssa tai elänyt avioliitonomaisissa olosuhteissa Suomessa asuvan henkilön kanssa;

3) oleskeluluvan myöntämistä puoltaa suojelun tarve tai painava humanitaarinen tai muu erityinen syy; taikka

4) oleskeluluvan epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta.

Turvapaikan Suomessa saaneelle ja muulle 37 §:ssä tarkoitettulle pakolaiselle myönnetään määräaikainen oleskelulupa.

Pysyvän oleskeluluvan myöntämisestä säädetään 16 §:n 4 momentissa.

21 §

Oleskeluluvan peruuttaminen

Oleskelulupa voidaan peruuttaa, jos ulkomaalainen on oleskelulupaa hakiessaan tietoisesti antanut henkilöllisyyttään koskevia tai muita päätökseen vaikuttaneita vääriä tietoja taikka salannut sellaisen seikan, joka olisi saatanut vaikuttaa päätöksen sisältöön. Määräaikainen oleskelulupa voidaan peruuttaa myös muusta painavasta syystä.

Oleskeluluvan peruuttaa luvan myöntänyt viranomainen. Jos ulkomaalainen on jo saapunut maahan, edustuston myöntämän luvan voi kuitenkin peruuttaa vain sisäasiainministeriö.

22 §

Oleskeluluvan raukeaminen

Oleskelulupa raukeaa, kun ulkomaalainen:

- 1) karkotetaan maasta;
- 2) on ilmoittanut muuttavansa pois maasta; tai
- 3) on oleskellut yhtäjaksoisesti kaksi vuotta maan ulkopuolella.

Sisäasiainministeriö voi hakemuksesta päättää, että oleskelulupa ei 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa raukea.

4 luku

Työnteko

23 §

Työlupa

Työluvalla tarkoitetaan lupaa tehdä Suomessa ansiotyötä.

Ulkomaalaisen oikeudesta harjoittaa elinkeinoä säädetään erikseen.

24 §

Työlupavelvollisuus

Ulkomaalaisella, joka aikoo Suomessa ryhtyä ansiotyöhön, on oltava työlupa, jollei 25 §:stä muuta johdu.

Ulkomaalaisella, joka otetaan Suomessa palvelukseen suomalaiseen alukseen, on oltava työlupa, jollei työministeriö toisin määrää.

Työlupaa on haettava ennen maahan saapumista. Ilman työlupaa maahan saapuneelle ulkomaalaiselle työlupa voidaan myöntää, jos hän ei aikaisemmin ole ollut velvollinen hankkimaan työlupaa tai jos luvan epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta.

25 §

Työlupavelvollisuudesta vapautetut

Työlupaa ei tarvitse ulkomaalainen:

1) joka on saanut pysyvän oleskeluluvan; taikka

2) joka on saanut määräaikaisen oleskeluluvan ja:

a) joka on ollut Suomen kansalainen tai jonka vanhemmista ainakin toinen on tai on ollut Suomen kansalainen;

b) joka on Suomen kansalaisen tai Suomessa pysyvästi asuvan ulkomaalaisen aviopuoliso tai lapsi; taikka

c) joka on 37 §:ssä tarkoitettu pakolainen tai oleskeluluvan suojelun tarpeen vuoksi saanut ulkomaalainen.

Oleskeluluvan saanut opiskelija ei tarvitse työlupaa osa-aikaiseen tai loma-aikana tehtävään työhön.

Asetuksella säädetään, missä ammatissa, toimessa tai tehtävässä ulkomaalainen ei tarvitse työlupaa.

26 §

Työluvan myöntäminen

Työluvan myöntää ulkomailla 17 §:n 1 momentissa mainittu edustusto. Edustuston tulee ennen työluvan myöntämistä hankkia työviranomaisen lausunto. Milloin edustusto pyytää sisäasiainministeriöltä lausunnon oleskeluluvasta, sisäasiainministeriö hankkii työviranomaisen lausunnon.

Maassa olevalle ulkomaalaiselle, jolla on oleskelulupa, työluvan myöntää työviranomainen. Jollei ulkomaalaisella ole oleskelulupaa, työluvan myöntää sisäasiainministeriö tai pai-

kallispoliisi oleskeluluvan yhteydessä. Tällöin tulee ennen työluvan myöntämistä hankkia työviranomaisen lausunto.

27 §

Työluvan voimassaoloaika ja työluvaan tehtävät rajoitukset

Työluva myönnetään vähintään yhdeksi vuodeksi, jollei työn laadusta tai kestosta taikka ulkomaalaisen oleskelun tarkoituksesta muuta johdu taikka jollei työluvan myöntämiseen lyhyemmäksi ajaksi työviranomaisen kannan perusteella ole muuta painavaa syytä.

Työluva myönnetään määrätylle alalle, mutta lupaan voidaan liittää työnantajaa, työluvan alueellista kelpoisuutta tai työn laatua koskevia rajoituksia.

Työluva raukeaa, kun oleskelulupa lakkaa olemasta voimassa.

28 §

Työlupaa varten vaadittavat selvitykset

Työlupahakemukseen voidaan edellyttää liitettäväksi selvitys hakijan terveydentilasta, ammattitaidosta, koulutuksesta, työkokemuksesta sekä siitä, onko häntä rangaistu rikoksesta.

29 §

Työnantajan velvollisuudet

Työnantajan on ennen ulkomaalaisen työsuhteen alkamista varmistauduttava, että ulkomaalaisella on työluva tai että hän ei tarvitse työ Lupaa. Jos työluva on myönnetty määräajaksi, työnantajan on työsuhteen jatkuessa varmistauduttava, että ulkomaalaiselle on myönnetty uusi työluva.

Työnantajan on annettava työviranomaiselle vakuutus siitä, että ulkomaalaiselle maksettava palkka ja muut työehdot ovat voimassa olevien työehtosopimusten mukaiset tai, milloin alalla ei ole työehtosopimusta, että ne vastaavat suomalaisiin työntekijöihin noudatettavaa käytäntöä.

5 luku

Suoja vainoa vastaan

30 §

Turvapaikan antaminen

Ulkomaalaiselle voidaan antaa turvapaikka, jos hän oleskelee kansalaisuusvaltionsa tai pysyvän oleskeluvaltionsa ulkopuolella sen johdosta, että hänellä on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa siellä vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mieliteen johdosta, ja jos hän pelkonsa vuoksi on haluton turvautumaan sanotun valtion suojeluun.

31 §

Turvapaikan epääminen

Turvapaikka voidaan jättää antamatta, jos:

1) siihen Suomen turvallisuuden johdosta on erityistä syytä;

2) ulkomaalainen on tehnyt kansainvälisten sopimusten määritelmien mukaisen rikoksen rauhaa vastaan, sotarikoksen tai rikoksen ihmisyyttä vastaan taikka törkeän muun rikoksen kuin poliittisen rikoksen;

3) ulkomaalainen on oleskellut vieraassa valtiossa, jossa hän on saanut turvapaikan tai jossa hänellä olisi oleskelunsa aikana ollut tilaisuus hakea turvapaikkaa;

4) Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan välillä passintarkastuksen poistamisesta pohjoismaiden välisillä rajoilla tehdyn sopimuksen (SopS 10/58) mukaan toinen sopimusvaltio on velvollinen ottamaan takaisin ulkomaalaisen; tai

5) ulkomaalaisesta saatujen tietojen perusteella siihen muutoin harkitaan olevan erittäin painavia syitä.

32 §

Oleskelulupa suojelun tarpeen vuoksi

Ulkomaalaiselle, jolle ei anneta turvapaikkaa mutta jonka ei katsota voivan turvallisesti palata kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa, voidaan myöntää oleskelulupa Suomessa suojelun tarpeen vuoksi.

33 §

Turvapaikkahakemus

Turvapaikkahakemus jätetään poliisille, passintarkastajalle, ulkomaalaiskeskukselle tai ulkomaalaisvaltuutetulle. Milloin hakemus on jätetty passintarkastajalle tai ulkomaalaisvaltuutetulle, tämän tulee viipymättä toimittaa hakemus ulkomaalaiskeskukselle tai poliisille.

Ulkomaalaisen on haettava turvapaikkaa maahan saapuessaan tai pian sen jälkeen. Turvapaikka voidaan antaa myöhemminkin tehdystä hakemuksesta, jos olosuhteet ulkomaalaisen kotimaassa tai maassa, jossa hän vakinaisesti asuu, ovat hänen täällä ollessaan muuttuneet niin, että turvapaikan antaminen on perusteltua.

34 §

Turvapaikkahakemuksen ratkaiseminen

Turvapaikkahakemuksen ratkaisee sisäasiainministeriö. Jos sisäasiainministeriö katsoo, että turvapaikkaa ei tule antaa, sen on siirrettävä asia turvapaikkalautakunnan ratkaistavaksi.

35 §

Turvapaikkalautakunta

Turvapaikkalautakunnan asettaa valtioneuvosto sisäasiainministeriön esityksestä viideksi vuodeksi kerrallaan.

Lautakunnan puheenjohtajana on sisäasiainministeriön edustaja ja muina jäseninä yksi ulkoasiainministeriön, yksi oikeusministeriön, yksi sosiaali- ja terveysministeriön sekä yksi Suomen Punaisen Ristin edustaja. Lautakunnalle määrätään jäsenten keskuudesta varapuheenjohtaja. Kullekin jäsenelle määrätään kaksi henkilökohtaista varajäsentä.

Lautakunta on päätösvaltainen, kun saapuvilla on vähintään kolme jäsentä tai varajäsentä, joista yksi on puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja.

Lautakunta voi tarvittaessa kutsua kuultavaksi tutkinnan suorittaneen viranomaisen edustajan, asiantuntijoita ja turvapaikan hakijan.

36 §

Turvapaikkahakemusta koskevien asiakirjojen salassapito

Turvapaikkahakemusta koskevat asiakirjat ja asiassa annettu päätös on pidettävä salassa, jollei turvapaikanhakija anna suostumusta tai sisäasiainministeriö erittäin painavasta syystä lupaa niitä koskevien tietojen antamiseen julkisuuteen.

37 §

Pakolainen

Pakolainen on ulkomaalainen, joka on:

- 1) saanut turvapaikan Suomessa;
- 2) otettu Suomeen Yhdistyneiden Kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun hyväksymänä pakolaisena;
- 3) oleskeluluvan saanut 1 tai 2 kohdassa tarkoitetun ulkomaalaisen aviopuoliso tai hänen kanssaan avioliitonomaisissa olosuhteissa elävä henkilö;
- 4) oleskeluluvan saanut 1 tai 2 kohdassa tarkoitetun ulkomaalaisen alaikäinen lapsi;
- 5) oleskeluluvan saanut alaikäisen 1 tai 2 kohdassa tarkoitetun ulkomaalaisen isä, äiti, alaikäinen sisar tai veli.

Pakolaiselle annetaan pyynnöstä selvitys siitä, että hän on pakolainen (*pakolaisselvitys*).

38 §

Pakolaisuuden lakkaaminen

Henkilö lakkaa olemasta pakolainen, jos hän:

- 1) vapaaehtoisesti uudelleen turvautuu kansalaisuusvaltionsa suojeluun;
- 2) menetettyään kansalaisuutensa saa sen takaisin omasta vapaasta tahdostaan;
- 3) saa toisen valtion kansalaisuuden ja voi turvautua uuden kansalaisuusvaltionsa suojeluun;
- 4) vapaaehtoisesti asettuu asumaan maahan, josta pakeni tai jonka ulkopuolelle jäi vainon pelosta; tai
- 5) ei ilmeisesti enää ole suojelun tarpeessa, koska olosuhteet, joiden vallitessa hänestä tuli pakolainen, ovat lakanneet olemasta.

6 luku

Maahantulon estäminen ja maasta poistaminen

39 §

Rajalta käännättämisen perusteet

Rajalta voidaan käännättää ulkomaalainen:

1) jolla ei ole maahantuloon vaadittavaa passia, viisumia tai oleskelulupaa;

2) jolla ei ole vaadittavaa työlupaa;

3) joka kieltäytyy antamasta passintarkastuksessa tarpeellisia tietoja henkilöllisyydestään tai matkastaan;

4) joka tarvittavien varojen puuttumisen vuoksi on kykenemätön huolehtimaan maassa oleskelustaan ja kotimatkastaan ja jolla ei ole maassa hänen oleskelu- ja kotimatkakustannuksistaan vastaavaa vastaanottajaa;

5) jonka voidaan perustellusti arvioida elättävän itseään epärehellisin keinoin;

6) jonka voidaan tuomitun vapausrangaistuksen perusteella tai muutoin perustellusti olettaa syyllistyneen Suomessa tai muussa Pohjoismaassa rikokseen, josta on säädetty ankara rangaistus kuin yksi vuosi vankeutta; tai

7) jonka voidaan aikaisemman toimintansa perusteella tai muutoin perustellusti olettaa ryhtyvän Suomessa sabotaasiin, vakoiluun, luvattomaan tiedustelutoimintaan tai Suomen suhteita vieraaseen valtioon vaarantavaan toimintaan.

Rajalta on käännytettävä ulkomaalainen, joka on määrätty maahantulokielloon Suomessa tai muussa Pohjoismaassa.

40 §

Rajalta käännättäminen

Ulkomaalainen on käännytettävä rajalta viivyttämättä passintarkastuspaikalla tai muualla, niin pian kun on voitu selvittää, voidaanko ulkomaalaisen maahantulo sallia.

Ketään ei saa käännättää rajalta alueelle, jolla hän voi joutua epäinhimillisen kohtelun tai 30 §:ssä tarkoitetun vainon kohteeksi, eikä alueelle, jolta hänet voitaisiin lähettää sellaiselle alueelle.

41 §

Rajalta käännättämisestä päättäminen

Rajalta käännättämisestä päättää sisäasiainministeriön antamien ohjeiden mukaan passin-

tarkastusviranomainen. Jos ulkomaalainen on hakenut turvapaikkaa Suomessa, rajalta käännättämisestä päättää kuitenkin sisäasiainministeriö.

Jos passintarkastusviranomaisen käsiteltävänä olevalla rajalta käännättämistä koskevalla asialla on merkitystä 39 §:n soveltamisen kannalta muissa samankaltaisissa tapauksissa, voi passintarkastusviranomainen saattaa asian sisäasiainministeriön ratkaistavaksi.

Päätös rajalta käännättämisestä on tehtävä kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun ulkomaalainen on saapunut maahan. Jos ulkomaalainen on hakenut turvapaikkaa Suomessa, päätöstä ei kuitenkaan saa tehdä ennen kuin turvapaikkahakemus on ratkaistu.

42 §

Maasta karkottamisen perusteet

Maasta voidaan karkottaa ulkomaalainen:

1) joka oleskelee maassa ilman vaadittavaa passia, viisumia tai oleskelulupaa;

2) joka lyhyen maassa oleskelun aikana on saattanut itsensä kykenemättömäksi huolehtimaan itsestään;

3) joka on syyllistynyt rikokseen, josta säädetty rangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta, tai joka on toistuvasti syyllistynyt rikoksiin;

4) joka on käyttäytymisellään osoittanut olevansa vaaraksi muiden turvallisuudelle; tai

5) joka on ryhtynyt taikka jonka voidaan aikaisemman toimintansa perusteella tai muutoin perustellusti olettaa ryhtyvän sabotaasiin, vakoiluun, luvattomaan tiedustelutoimintaan taikka Suomen suhteita vieraaseen valtioon vaarantavaan toimintaan.

Pakolaisen saa karkottaa vain, jos:

1) edellä 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettua tapauksessa karkottamiseen on kansalliseen turvallisuuteen tai yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen perustuva erityinen syy; taikka

2) jos hänet on tuomittu erityisen törkeästä rikoksesta ja tuomio on saanut lainvoiman.

43 §

Maasta karkottaminen

Maasta karkottamista harkittaessa on otettava huomioon kaikki asiaan vaikuttavat seikat ja olosuhteet kokonaisuudessaan. Näitä ovat ainakin ulkomaalaisen oleskelun pituus, lapsen ja vanhemman suhde, perhesiteet ja muut si-

teet Suomeen sekä 42 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa myös rikoksen tai rikosten laatu.

Ketään ei saa karkottaa alueelle, jolla hän voi joutua epäinhimillisen kohtelun tai 30 §:ssä tarkoitettun vainon kohteeksi, eikä alueelle, jolta hänet voitaisiin lähettää sellaiselle alueelle.

44 §

Maasta karkottamisesta päättäminen

Maasta karkottamisesta päättää poliisin esityksestä sisäasiainministeriö. Sisäasiainministeriö voi päättää maasta karkottamisesta valtion turvallisuutta tai Suomen suhteita vieraaseen valtioon vaarantavan toiminnan perusteella ilman poliisin esitystäkin.

Ulkomaalaiselle ja ulkomaalaisvaltuutetulle on aina varattava tilaisuus tulla kuulluksi ulkomaalaisen karkottamista koskevassa asiassa.

45 §

Maahantulokielto

Maasta karkottamista koskevassa päätöksessä ulkomaalainen voidaan määrätä maahantulokieltoon enintään viideksi vuodeksi tai toistaiseksi.

Maahantulokielto voidaan muuttuneiden olosuhteiden vuoksi tai tärkeän henkilökohtaisen syyn vuoksi peruuttaa joko kokonaan tai määräajaksi. Peruuttamisesta päättää sisäasiainministeriö.

46 §

Takaisin kuljettaminen ja erinäiset kustannukset

Jos ulkomaalainen käännytetään rajalta, on ulkomaalaisen tänne kuljettanut liikenteenharjoittaja velvollinen kuljettamaan hänet takaisin sinne, mistä hänet on otettu kuljetettavaksi.

Jollei ulkomaalaisella ole varoja paluumatkaa varten, liikenteenharjoittaja on velvollinen suorittamaan kuljetuksen omalla kustannuksellaan. Jos rajalta käännättäminen on johtunut passin, viisumin, oleskeluluvan, työluvan tai varojen puutteesta ja ulkomaalainen tarvitsee saattajan, on liikenteenharjoittaja velvollinen suorittamaan myös saattajan mukanaolosta aiheutuvat kustannukset. Liikenteenharjoittajalla ei ole oikeutta saada valtiolta korvausta kuljetuksesta aiheutuneista kustannuksista.

Jos ulkomaalainen on jäänyt ilman vaadittavaa passia, viisumia tai oleskelulupaa maahan aluksesta, ovat aluksen päällikkö, laivanisäntä ja tämän käyttämä laivanselvitysliike velvolliset yhteisvastuullisesti korvaamaan ne kustannukset, joita valtiolle on aiheutunut ulkomaalaisen maassa oleskelusta ja rajalta käännättämisestä tai karkottamisesta.

Mitä 3 momentissa säädetään, sovelletaan vastaavasti, jos ulkomaalainen on jäänyt ilman vaadittavaa passia, viisumia tai oleskelulupaa maahan ilma-aluksesta.

7 luku

Turvaamistoimet

47 §

Ilmoittautumisvelvollisuus ja muut valvontakeinot

Milloin sen selvittäminen, voidaanko ulkomaalaisen maahantulo sallia, sitä erityisesti vaatii taikka milloin ulkomaalainen on päätetty käännättää rajalta tai karkottaa maasta taikka häntä koskevaa sellaista päätöstä valmistellaan, voidaan hänet velvoittaa määrääkoina ilmoittautumaan poliisin luona, kunnes on selvitetty, voidaanko hänen maahantulonsa sallia, taikka kunnes hänet on käännytetty rajalta tai karkotettu maasta tai asia muutoin ratkaistu.

Ulkomaalainen voidaan 1 momentissa mainituissa tapauksissa määrätä luovuttamaan passinsa tai matkalippunsa poliisin haltuun, asettamaan poliisin määräämä vakuus taikka ilmoittamaan poliisille paikka, josta hän on tavoitettavissa.

48 §

Säilöönotto

Jos 47 §:n 1 momentissa tarkoitettujen olosuhteiden vallitessa ulkomaalaisen henkilökohtaiset ja muut olosuhteet huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa, että hän piileskelee tai tekee rikoksia täällä, taikka jos ulkomaalaisen henkilöllisyys on selvittämättä, voidaan ulkomaalainen 47 §:ssä mainittujen valvontakeinojen käyttämisen asemesta ottaa säilöön.

Alle 18-vuotiaista ei saa ottaa säilöön kuulematta sosiaaliviranomaista tai ulkomaalaisvaltuutettua.

Säilöön otetun ulkomaalaisen asia on käsiteltävä kiireellisenä.

49 §

Säilöönnotosta päättäminen

Päätöksen säilöönnotosta tekee se paikallispoliisin, keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai liikkuvan poliisin päällystöön kuuluva poliisimies, jolle asian käsittely kuuluu.

Säilöön otettu ulkomaalainen on toimitettava erityisesti tähän tarkoitukseen varattuun tai muuhun soveltuvaan säilytyspaikkaan. Säilöön otetun käsittelystä on soveltuvin osin voimassa, mitä tutkintavangin käsittelystä säädetään.

50 §

Säilöönnotosta ilmoittaminen ja tuomioistuinkäsittely

Säilöönnotosta päättäneen poliisimiehen on viipymättä ja viimeistään säilöön ottamista seuraavana päivänä ilmoitettava säilöön ottamisesta säilyttämispäikkäkunnan alioikeudelle tai kiireellisessä tapauksessa muullekin alioikeudelle sen mukaan kuin oikeusministeriö tarkemmin määrää. Ilmoitus saadaan tehdä myös puhelimitse. Puhelimitse tehty ilmoitus on viipymättä vahvistettava kirjallisesti.

Tuomioistuimen on otettava säilöön ottamista koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua säilöön ottamisesta siinä järjestyksessä kuin vangitsemisvaatimuksen käsittelystä säädetään. Edellä tarkoitettua neljän vuorokauden määräaikaa laskettaessa ei sovelleta säädettyjen määräaikain laskemisesta annetun lain (150/30) 5 §:ää.

Säilöön ottamista koskeva asia voidaan käsitellä kihlakunnanoikeudessa ilman lautakuntaa ja raastuvanoikeudessa yhden lainoppineen jäsenen ollessa saapuvilla. Istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin yleisen alioikeuden istunnosta on säädetty.

51 §

Päätös säilöön ottamista koskevassa asiassa

Jollei säilössä pitämiseen ole edellytyksiä, tuomioistuimen on määrättävä säilöön otettu päästettäväksi heti vapaaksi.

Jos tuomioistuin määrää säilöön otetun pidettäväksi edelleen säilössä, sen on määrättävä säilöön otettu passitettavaksi 49 §:ssä mainittuun säilytyspaikkaan.

Jos päätöksen säilöön otetun säilössä pitämisestä tekee muu kuin säilyttämispäikkäkunnan alioikeus, sen on viipymättä ilmoitettava päätöksestään säilyttämispäikkäkunnan alioikeudelle.

52 §

Säilöön otetun päästäminen vapaaksi

Säilöönnotosta päättäneen poliisimiehen on määrättävä säilöön otettu päästettäväksi vapaaksi heti, kun edellytyksiä säilössä pitämiseen ei enää ole.

Jos tuomioistuin on päättänyt säilöön otetun pitämisestä edelleen säilössä, poliisimiehen on viipymättä ilmoitettava vapaaksi päästämisestä säilyttämispäikkäkunnan alioikeudelle. Ilmoitus saadaan tehdä myös puhelimitse. Puhelimitse tehty ilmoitus on viipymättä vahvistettava kirjallisesti.

53 §

Säilöön ottamista koskevan asian uudelleen käsittely

Jollei säilöön otettua ole määrätty päästettäväksi vapaaksi, säilöön otetun säilyttämispäikkäkunnan alioikeuden on omasta aloitteestaan otettava säilöön ottamista koskeva asia uudelleen tutkittavaksi aina viimeistään kahden viikon kuluttua päätöksestä, jolla tuomioistuin on määrännyt säilöön otetun pidettäväksi edelleen säilössä.

54 §

Yhteydenotto-oikeus

Kun ulkomaalainen on otettu säilöön, hänelle on varattava tilaisuus ottaa yhteys lähiomaisensa, kotimaansa edustajaan, oikeusavustajaan, ulkomaalaisvaltuutettuun ja maassa olevaan vastaanottajaan.

55 §

Henkilöllisyyden todentaminen ja oleskelua koskevien tietojen antaminen

Ulkomaalaisen on poliisin tai muun ulkomaalaisen asiaa käsittelevän viranomaisen kehotuksesta esitettävä passinsa tai muulla luotettavalla tavalla todennettava henkilöllisyytensä.

Ulkomaalaisen on kutsusta saavuttava poliisin luo antamaan tarvittavia tietoja oleskelustaan.

56 §

Maastapoistumiskielto

Jos ulkomaalainen on epäiltynä tai syytteesä rikoksesta tai jos hänet on tuomittu rangaistukseen, jota ei ole suoritettu, tai jos muu erittäin tärkeä syy sitä vaatii, sisäasiainministeriö voi poliisin tai muunkin viranomaisen esityksestä kieltää ulkomaalaista poistumasta maasta. Kielto on voimassa sisäasiainministeriön määräämän ajan, jollei sitä aikaisemmin peruuteta.

Kiireellisessä tapauksessa poliisi voi kieltää ulkomaalaista poistumasta maasta. Poliisin on viipymättä ilmoitettava kiellosta sisäasiainministeriölle, jonka on päätettävä, pidetäänkö kielto voimassa.

Maastapoistumiskielto on peruutettava niin pian kuin estettä maasta poistumiselle ei enää ole.

8 luku

Muutoksenhaku

57 §

Muutoksenhaku passintarkastusviranomaisen tai poliisin päätökseen

Ulkomaalainen, joka on tyytymätön passintarkastusviranomaisen tekemään rajalta käännättämistä tai poliisin tekemään oleskeluluvan peruuttamista koskevaan päätökseen, voi valittaa päätöksestä lääninoikeuteen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta. Lääninoikeuden päätökseen ei saa hakea valittamalla muutosta.

58 §

Muutoksenhaku turvapaikkalautakunnan päätökseen

Ulkomaalainen, joka on tyytymätön turvapaikkalautakunnan päätökseen, voi valittaa päätöksestä valtioneuvostoon 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta niin kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) säädetään. Päätöksestä, jolla turvapaikkalautakunta on yksimielisesti hylännyt turvapaikkahakemuksen selvästi perustet-

tomana, ei kuitenkaan saa valittaa. Valtioneuvoston päätökseen ei saa hakea valittamalla muutosta.

59 §

Muutoksenhaku sisäasiainministeriön päätökseen

Ulkomaalainen, joka katsoo sisäasiainministeriön rajalta käännättämistä, maasta karkottamista, maahantulokieltoa, maastapoistumiskieltoa, viisumin tai oleskeluluvan peruuttamista taikka pysyvän oleskeluluvan epäämistä koskevan päätöksen loukkaavan oikeuttaan, voi valittaa päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen 14 päivän kuluessa tiedoksi saamisesta niin kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa säädetään. Päätöksestä, jolla viisumi tai oleskelulupa on peruutettu ennen kuin ulkomaalainen on saapunut maahan, ei kuitenkaan saa valittaa.

60 §

Valitusoikeuden rajoitukset

Muissa kuin 57—59 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa ei tämän lain nojalla tehtyihin päätöksiin saa hakea muutosta valittamalla.

61 §

Valitusmenettely

Valituskirja on annettava päätöksen tehneelle viranomaiselle, jonka on toimitettava asian ratkaisemisen perusteena olleet asiakirjat oman lausuntonsa ohella viipymättä valitusviranomaiselle. Ulkomailla valituskirjan saa antaa myös Suomen edustustolle, jonka on viipymättä toimitettava se valitusviranomaiselle. Säilytyspaikan esimiehelle tai laitoksen johtajalle, jonka on toimitettava se edelleen päätöksen tehneelle viranomaiselle.

Valitus on käsiteltävä kiireellisenä.

62 §

Eräiden päätösten täytäntöönpanokelpoisuus

Rajalta käännättämistä ja maastapoistumiskieltoa koskeva päätös voidaan panna täytäntöön sen estämättä, että siihen on haettu muutosta.

Maasta karkottamista koskeva sisäasiainministeriön päätös voidaan panna täytäntöön en-

nen kuin se on saanut lainvoiman, jos ulkomaalainen kahden esteettömän todistajan läsnä ollessa ilmoittaa suostuvansa päätöksen täytännönpanoon ja allekirjoittaa päätökseen tehtävän sitä koskevan merkinnän.

63 §

Tiedoksianto

Jos tämän lain nojalla tehty päätös on annettava tiedoksi ulkomaalaiselle, noudatetaan soveltuvin osin, mitä tiedoksiannosta hallintoasioissa annetussa laissa (232/66) säädetään.

Tiedoksianto saadaan kuitenkin toimittaa myös lähettämällä päätös postitse ulkomaalaisen ilmoittamaan osoitteeseen tai, jollei ulkomaalainen ole ilmoittanut osoitetta tiedoksiannon varten, toimittamalla päätös ulkoasiainministeriön välityksellä sen valtion edustustoon, jonka kansalainen ulkomaalainen on tai jossa hän pysyvästi oleskelee. Tiedoksiannon katsotaan tällöin tapahtuneen, jollei muuta näytetä, kolmantenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun asiakirja on annettu postin kuljettavaksi tai toimitettu edustustoon.

64 §

Vieraan kielen käyttö

Ulkomaalaisella on oikeus saada häntä koskevasta päätöksestä tieto vieraalla kielellä siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

9 luku

Rangaistussäännökset

65 §

Ulkomaalaisrikkomus

Ulkomaalainen, joka:

1) oleskelee maassa ilman vaadittavaa passia, viisumia tai oleskelulupaa tai tekee maassa ansiotyötä ilman vaadittavaa työlupaa; taikka

2) jättää noudattamatta 47 §:n nojalla määrätyn ilmoittautumisvelvollisuuden tai 55 §:n nojalla annetun kutsun saapua antamaan tietojansa oleskelustaan,

on tuomittava *ulkomaalaisrikkomuksesta* sakkoon.

66 §

Työnantajan ulkomaalaisrikkomus

Työnantaja tai tämän edustaja, joka ottaa palvelukseen tai pitää palveluksessa ulkomaalaisen, jolla ei ole vaadittavaa työlupaa, on tuomittava *työnantajan ulkomaalaisrikkomuksesta* sakkoon.

10 luku

Erinäiset säännökset

67 §

Ulkomaalaisvaltuutettu ja viranomaisten yhteistoiminta

Sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä on ulkomaalaisvaltuutettu. Ulkomaalaisvaltuutetun tehtävistä ja toiminnan järjestämisestä säädetään erikseen.

Viranomaisten välisen yhteistoiminnan kehittämisestä tämän lain mukaisissa asioissa säädetään asetuksella.

68 §

Tiedottaminen ulkomaalaisvaltuutetulle

Tämän lain 32, 34, 41, 44, 45, 49, 51, 53 ja 56—59 §:ssä tarkoitetut päätökset on viipymättä saatettava ulkomaalaisvaltuutetun tietoon. Ulkomaalaisvaltuutetun pyynnöstä hänen tietoonsa on saatettava 21, 26, 56, 65 ja 66 §:ssä tarkoitetut päätökset.

Sisäasiainministeriö antaa ohjeet tavasta, jolla päätökset saatetaan ulkomaalaisvaltuutetun tietoon.

69 §

Majoittaminen ja muuttaminen

Sen lisäksi, mitä väestökirjalaissa (141/69) ja majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetussa asetuksessa (502/69) säädetään, sisäasiainministeriö voi antaa määräyksiä ulkomaalaisten majoittamista ja muuttamista koskevien ilmoitusten tekemisestä.

70 §

Poikkeusmääräysten antaminen

Valtioneuvostolla on sodan aikana tai sodanvaaran uhatessa taikka muiden näihin verrattavissa olevien poikkeusolojen vallitessa val-

ta antaa ulkomaalaisen maahantulosta, maassa oleskelusta, työnteosta ja maasta lähdöstä määräyksiä, jotka poikkeavat tämän lain tai sen nojalla annetuista säännöksistä tai määräyksistä.

71 §

Valvonta

Tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista valvovat sisäasiainministeriön ulkomaalaiskeskus ja poliisi. Ulkomaalaisten maahantuloa ja maastalähtöä koskevien säännösten ja määräysten noudattamista valvovat myös passintarkastajat.

Rajavartiolaitoksen, tullilaitoksen ja muun viranomaisen tehtävistä ulkomaalaisia koske-

vien säännösten ja määräysten noudattamisen valvonnassa säädetään erikseen.

72 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

73 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Tällä lailla kumotaan 26 päivänä huhtikuuta 1983 annettu ulkomaalaislaki (400/83) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Helsingissä 18 päivänä toukokuuta 1990

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Ministeri *Toivo T. Pohjala*

Asetusluonnos

1 §

Passi

Ulkomaalaiselta vaadittavassa passissa on oltava hänen nimensä ja muut henkilöllisyyden toteamiseksi tarpeelliset tiedot sekä maininta passin voimassaoloajasta. Passissa on lisäksi oltava valokuva, josta passinhaltija voidaan vaikeudetta tunnistaa.

Ulkomaalaisen aviopuoliso ja hänen 16 vuotta nuoremmat lapsensa voivat käyttää ulkomaalaisen passia, jos siinä on heidän nimensä ja aviopuolison valokuva.

Jollei passissa ole mainintaa sen kelpoisuusalueesta, katsotaan Suomen kuuluvan siihen.

Ulkomaalaisen on maahan saapuessaan ja maasta lähtiessään esitettävä passinsa passintarkastajalle.

2 §

Passin korvaava asiakirja

Passin asemasta voidaan hyväksyä kansallinen henkilötodistus tai Yhdistyneiden Kansakuntien tai sen erityisjärjestön antama henkilötodistus, jos henkilötodistus olennaisilta osiltaan täyttää passille asetetut vaatimukset.

Erityisistä syistä voidaan tilapäisenä passina hyväksyä myös henkilötodistus tai muu vastaava asiakirja, joka ei täytä passille asetettuja vaatimuksia.

Päätöksen 1 momentissa tarkoitettu hyväksymisestä tekee ulkoasiainministeriö hankittuaan sitä ennen sisäasiainministeriön lausunnon. Ohjeet 2 momentissa tarkoitettua asiakirjan hyväksymisestä antaa sisäasiainministeriö.

3 §

Seuruepassi

Yhdessä matkustavan ulkomaalaisryhmän passina hyväksytään seuruepassi, josta tulee

käydä ilmi seurueen jäsenten nimet ja syntymäajat. Seuruepassiin saa olla merkittynä vain seuruepassin antaneen valtion kansalaisia.

Seurueen johtajalla on oltava henkilökohtainen passi. Jokaisella seuruepassiin merkityllä on oltava kotimaansa viranomaisen antama henkilötodistus.

Maahan saavuttaessa ja maasta lähdettäessä passintarkastajalle on jätettävä luettelo seuruepassilla matkustavista. Luettelosta tulee käydä ilmi seurueen jäsenten nimet ja syntymäajat.

4 §

Viisumit

Viisumi voidaan erityisestä syystä antaa yhteisesti henkilöille, joiden maahantulon tarkoitus on yhdessä osallistua taide-, tiede- tai urheilutapahtumaan tai työsuoritukseen. Tällöin on soveltuvin osin noudatettava, mitä seuruepassista on säädetty.

5 §

Viisumivapaus

Viisumia ei vaadita sellaiselta ulkomaalaiselta, jonka kotivaltion kanssa Suomella on sopimus viisumivapaudesta, ellei hänen oleskelunsa maassa ylitä sopimuksessa mainittua aikaa.

Kertaviisumilla saa sen voimassaoloaikana palata takaisin maahan Pohjoismaihin suuntautuneen matkan jälkeen ilman uutta viisumia.

6 §

Viisumimerkinnot

Viisumin myöntäjä voi tehdä viisumiin sen käyttötarkoitusta koskevia merkintöjä. Perheenjäsenten yhteiseen passiin merkitty viisumi ei ilman nimenomaista merkintää koske puolisoa ja lapsia.

7 §

Rajalta käännättämisestä luopuminen

Vaikka ulkomaalaisen rajalta käännättämi-
seen on joku ulkomaalaislain 39 §:n 1 momen-
tissa mainituista perusteista, hänen maahantu-
lonsa kuitenkin sallitaan, jos katsotaan, että:

1) kyseessä on liike- tai kokousmatka taikka
maahantulon salliminen on Suomen kannalta
merkittävää poliittisesti tai taloudellisesti;

2) käännättäminen olisi kohtuutonta ulko-
maalaisen oman tai hänen lähisukulaisensa ter-
veydentilan vuoksi; tai

3) käännättäminen olisi kohtuutonta muun
edellä mainittuihin rinnastettavan syyn vuoksi.

Passintarkastaja voi antaa 1 momentissa tar-
koitetuissa tapauksissa sisäasiainministeriön oh-
jeiden mukaan kertaviisumin 14 vuorokaudeksi
tai kauttakulkuviisumin enintään viideksi vuo-
rokaudeksi.

8 §

Kauttakulkumatkustaja

Aluksella tai ilma-aluksella tapahtuvaa väli-
töntä kauttakulkua varten ulkomaalaiselta ei
vaadita passia eikä viisumia, jollei hän matkal-
la Suomen alueen kautta poistu aluksesta tai
ilma-aluksesta taikka satamassa tai lentoase-
malla kauttakulkumatkustajille varatulta alu-
eelta.

Erityisestä syystä voi sisäasiainministeriö
taikka sen ohjeiden mukaan maahantulopai-
kan poliisi tai passintarkastaja hyväksyä kaut-
takulkumatkustajalle muunkin oleskelupaikan.

9 §

Työlupa

Työlupa voidaan antaa yhteisesti ulkomaai-
sryhmälle, jonka jäsenet yhdessä osallistuvat
työn suorittamiseen. Työlupahakemukseen on
tällöin liitettävä ryhmän jäsenten henkilötie-
dot.

10 §

*Lupahakemusmenettely ja lupien
merkitseminen*

Viisumi-, oleskelulupa- ja työlupahakemus
on tehtävä sitä varten tarkoitettulla lomakkeel-
la. Lupahakemus jätetään ulkomailta Suomen
ulkomaanedustustoon.

Ensimmäistä työlupaa on haettava siinä

maassa, missä hakija pysyvästi asuu. Jos työn
luonne tai hakijan henkilökohtaiset olosuhteet
huomioon ottaen työluvan hakeminen pysyvästä
asuinmaasta käsin olisi kohtuutonta, työlupa
pää voidaan hakea myös siinä maassa, missä
hakijalla on voimassa oleva oleskelulupa.

Maassa oleskelevan ulkomaalaisen on jätet-
tävä oleskelu- tai työlupahakemuksensa oleske-
lupaikkakunnan poliisille. Mikäli ulkomaalai-
sella on voimassa oleva oleskelulupa, työlupa-
hakemus jätetään kuitenkin suoraan työvirano-
maiselle.

Viisumi, oleskelupa sekä työlupa merkitään
ulkomaalaisen passiin. Edellä 4 §:ssä tarkoitet-
tu viisumi ja 9 §:ssä tarkoitettu työlupa merki-
tään erilliseen luetteloon.

Ulkomaalaisen, joka on saanut uuden pas-
sin, tulee hankkia siihen aikaisemmassa passis-
sa ollut lupamerkintä, jotta hän säilyttäisi oi-
keutensa.

11 §

Työlupavelvollisuudesta vapautetut

Ulkomaalaislain 25 §:ssä mainittujen lisäksi
työlupaa ei vaadita ulkomaalaiselta, joka:

1) harjoittaa elinkeinoa, johon hän on saa-
nut tarvittavan luvan;

2) harjoittaa maatilataloutta tilalla, jonka
omistamiseen ja hallitsemiseen hän on saanut
oikeuden siten kuin siitä on erikseen säädetty;

3) tekee työtä, jota varten ulkoasiainministe-
riö on antanut oleskeluluvan;

4) hankkii tilauksia ulkomaisen liikkeen asi-
anmukaisesti valtuuttamana ilman, että hänellä
on vakinaista tointa maassa;

5) suorittaa yksittäisen, lyhytaikaisen ja eri-
tyistaitoa vaativan ulkomailta maahan tuodun
koneen tai laitteen huolto-, korjaus- tai asen-
nustyön, jonka suorittamiseen ei ilman merkit-
tävää viivästystä tai lainkaan ole saatavissa
suomalaisista suorittajaa;

6) suorittaa tilapäistä, enintään yhden luku-
kauden kestävää opetus- tai luennointitehtävää
korkeakoulussa;

7) esittää tai laatii asiantuntemusta vaativia
yksittäisiä suullisia tai kirjallisia esityksiä;

8) osallistuu ammattiurheilijana yksittäiseen
kilpailuun tai näyttökseen;

9) esiintyy tai osallistuu esityksiin tilaisuuksis-
sa, jotka perustuvat Suomen ja toisen val-
tion väliseen kulttuurinvaihto- tai muuhun oh-
jelmaan; tai

10) on suomalaisen alukseen muualla kuin

Suomessa palvelukseen otettu merimies, milloin alus, jolla hän palvelee, pääasiassa liikennöi ulkomaisten satamien välillä.

Työlupavelvollisuudesta ovat lisäksi vapautetut:

1) konsultit, konsultteja vastaavat henkilöt sekä messuesittelijät, joiden Suomessa oleskeluaika ei ylitä kolmea kuukautta ja jotka luontaisetujen lisäksi eivät saa Suomessa palkkaa;

2) ulkomaisten tiedotusvälineiden ja uutistointojen kirjeenvaihtajat ja toimittajat;

3) tilapäisesti Suomeen tulevien ulkomaisten filmiyhtiöiden filmausryhmien edustajat;

4) Suomesta ostetun laitteen tai muun hankinnan ulkomaisen ostajan etua valvovat henkilöt;

5) uskontoryhmien edustajat, jotka Suomessa eivät saa taloudellista etua;

6) Itämeren suojelukomission toimihenkilöt;

7) Yhdistyneiden Kansakuntien alaisen yliopiston kehitystutkintalaitoksen (WIDER-instituutin) tutkimustyössä tarvittava henkilökunta;

8) Suomen ja Neuvostoliiton välisen sopimuksen mukaiset Suomessa olevat taloudellisten, finanssi-, tieteellisteknisten ja kulttuurijärjestöjen edustustojen sekä yhtiöiden sopimustarkastajat

9) kansainvälisten opiskelijajärjestöjen virallisen opiskelijanvaihto-ohjelman mukaisesti maassa oleskelevat stipendiaatit, jotka eivät tee palkallista työtä;

10) Suomen valtion järjestämille työllistämiskursseille ja sellaiseen kurssiin liittyvään työharjoitteluun osallistuvat; sekä

11) lentoyhtiöiden edustajat.

Työministeriö voi päättää, missä 1 momentissa mainittuihin tapauksiin rinnastettavissa tapauksissa ulkomaalainen voidaan vapauttaa työlupavelvollisuudesta.

Työministeriö päättää, missä tapauksissa työlupa voidaan antaa hankkimatta työviranomaisen lausuntoa ja antaa tarkemmat ohjeet tämän pykälän säännösten soveltamisesta.

12 §

Aluksen päällikön ilmoitus

Maahan saapuvan aluksen päällikön on toimitettava maahantulopaikan poliisille tai passintarkastajalle miehistöluettelo sekä tiedot aluksen henkilökunnasta, matkustajista ja muista aluksessa olevista henkilöistä. Aluksen

päällikkö on velvollinen valvomaan, ettei kukaan, jolla ei ole siihen oikeutta, pääse maahan.

Aluksen päällikön on ilmoitettava viipymättä merenkulkuhallitukseen ulkomaisen merimiehen työsuhteen alkamisesta ja päättymisestä.

Sisäasiainministeriö voi määrätä, että 1 momentin säännökset koskevat vastaavasti myös ilma-aluksen päällikköä.

13 §

Risteilyyn osallistuvaa koskevat säännökset

Henkilöliikenteeseen katsastetulla matkustaja-aluksella tehtävän risteilyn osanottaja saa käydä maissa ilman passia ja viisumia aluksen ollessa Suomessa, edellyttäen, että passintarkastajalle annetaan ennen maissa käyntiä aluksen päällikön vahvistama matkustajaluettelo.

Risteilyn osanottajan on palattava alukseen ennen sen siirtymistä toiseen paikkaan.

14 §

Aluksen ja ilma-aluksen henkilökunta

Merimiehellä, jolla on merenkulkijain kansallisia henkilöliikennetodistuksia koskevassa yleissopimuksessa (SopS 64/70) tarkoitettu merenkulkijain kansallinen henkilöliikennetodistus, on oikeus käydä maissa ilman passia ja viisumia sinä aikana, jolloin alus tavannomaisesti viipyy satamassa.

Ilma-aluksen henkilökuntaan kuuluvaan ei sovelleta passista eikä viisumista annettuja säännöksiä ja määräyksiä silloin, kun hän saapuu maahan tai lähtee maasta säännönmukaiseen tehtävänsä kuuluvalla lennolla. Hänellä on kuitenkin oltava valokuvalla varustettu, kotimaansa ilmailuviranomaisen antama henkilötodistus.

15 §

Merimieskatselmus

Ulkomaista merimiestä, jonka päästökatselmus tai ottokatselmus on toimitettu Suomessa, pidetään maahan saapuvana tai maasta lähtevänä ulkomaalaisena.

Aluksen päällikön on ilmoitettava ennakolta ulkomaisen merimiehen merimieskatselmuksesta katselmuspaikkakunnan poliisille.

16 §

Muukalaispassi ja siihen tarvittavat merkinnät

Muukalaispassi voidaan antaa enintään kymmeneksi vuodeksi.

Voimassa olevalla muukalaispassilla saa oleskella maassa vain, jos siinä on voimassa oleva oleskelulupa ja palata maahan vain, jos siinä on voimassa oleva paluuviusumi.

Sisäasiainministeriö voi rajoittaa muukalaispassin käyttöä siihen tehtävin merkinnöin.

17 §

Passin tilapäinen haltuunotto

Ulkomaalaisen passi voidaan ulkomaalaislain 47 §:ssä mainitun tapauksen lisäksi tilapäisesti ottaa sisäasiainministeriön, passintarkastus- tai poliisiviranomaisen haltuun:

1) ulkomaalaisen viisumiasian, työlupa-, oleskelulupa- tai muukalaispassihakemuksen käsittelyä varten;

2) ulkomaalaisen tekemän turvapaikkahakemuksen käsittelyä varten;

3) ulkomaalaisen maasta karkottamisen tai rajalta käännättämisen valmistelusta ja toimeenpanoa varten; tai

4) maastapoistumiskiellon valmistelusta ja toimeenpanoa varten.

Passin tilapäisestä haltuunotosta on annettava todistus.

18 §

Ilmoitukset

Passintarkastajan ja poliisin sekä Suomen edustuston on ilmoitettava sisäasiainministeriöön antamastaan viisumista ja oleskeluluvasta sekä suorittamastaan ulkomaalaisen rajalta käännättämisestä.

Suomen edustuston ja poliisin on ilmoitettava työviranomaiselle antamastaan työluvasta sekä seikoista, joilla saattaa olla merkitystä ulkomaalaisen työnteon kannalta.

Väestörekisterikeskuksen on ilmoitettava poliisille maassa oleskelevaa ulkomaalaista koskevista muutoksista rekisterissä.

Vankeinhoitoviranomaisen on ilmoitettava sisäasiainministeriöön ulkomaalaisen ottamisesta vankilaan. Myös ulkomaalaisen vankilasta vapautumisesta sekä siirtämisestä rangaistusta kärsimään toiseen valtioon on hyvissä ajoin ilmoitettava sisäasiainministeriöön.

19 §

Leimat ja lomakkeet

Ulkoasiainministeriö vahvistaa sisäasiainministeriötä kuultuaan viisumien ja oleskelupien mallin sekä viisumi- ja oleskelulupalomakkeet. Työministeriö vahvistaa työlupien mallin ja työlupalomakkeet. Muiden ulkomalaislain ja tämän asetuksen mukaisten leimojen mallin ja lomakkeet vahvistaa sisäasiainministeriö.

20 §

Vieraan kielen käyttö

Ulkomaalaislain 64 §:ssä tarkoitettuna tietona päätöksestä pidetään päätöksen tulkitsemista englannin, saksan, ranskan, espanjan tai venäjän kielelle. Päätös tulee tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan tulkita myös muulle kielelle.

21 §

Ulkomaalaisasiain yhteistyöryhmä

Viranomaisten välisen yhteistyön tehostamiseksi ulkomaalaislain mukaisissa asioissa sisäasiainministeriössä on ulkomaalaisasiain yhteistyöryhmä, johon kuuluu edustaja ulkoasiainministeriöstä, oikeusministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä sekä työministeriöstä.

Yhteistyöryhmän tulee tehdä esityksiä ulkomaalaisasioiden hoidon kehittämiseksi ja ulkomaalaislain soveltamisen helpottamiseksi.

22 §

Ulkomaalaisista pidettävä henkilökisteri

Sisäasiainministeriön ulkomaalaiskeskus pitää valtakunnallista ulkomaalaisrekisteriä, johon merkitään tiedot, jotka voivat vaikuttaa ulkomaalaisen maahantuloon, maastalähtöön, oleskeluun ja työnteeseen sekä Suomen kansalaisuuden saamiseen.

Poliisipiirissä voidaan pitää henkilökisteriä piirin alueella vakinaisesti asuvista tai tilapäisesti majoittuvista ulkomaalaisista. Rekisteriin merkitään poliisille kuuluvan ulkomaalaisvalvontatehtävän kannalta tarpeelliset tiedot.

Poliisilla on oikeus saada tarvittavat tiedot 1 momentissa mainitusta henkilökisteristä suorittaessaan ulkomaalaislaissa säädettyä tehtävää tai siten kun siitä on säädetty poliisin henkilökistereistä annetun asetuksen (1056/87) 6 §:ssä suorittaessaan poliisille säädettyä

muuta tehtävää. Sama oikeus on myös tull- ja rajavartiolaitoksilla niiden suorittaessa poliisi-, tull- ja rajavartiolaitosten yhteistoiminnasta annetun asetuksen (1051/78) mukaisesti edellä mainittuja poliisille kuuluvia tehtäviä.

23 §

Ohjeiden ja määräysten antaminen

Tarkemmat ohjeet tämän asetuksen soveltamisesta antaa asianomaista ministeriötä kuuluttuaan sisäasiainministeriö.
